

Nâng cao nhận thức của cộng đồng
về sự đồng thuận dựa trên nguyên
tắc tự nguyện, được tham vấn trước
và được cung cấp đầy đủ thông tin
**Tài liệu hướng dẫn dành cho Tập
huấn viên**

OXFAM

Xuất bản tháng 04 năm 2014

Oxfam Australia
132 Leicester Street
Carlton Victoria 3053
Australia
Tel: +61 3 9289 9444
Fax: +61 3 9347 1983
www.oxfam.org.au

Oxfam Việt Nam
22 Lê Đại Hành, Hà Nội, Việt Nam
Tel: +84 4 3945 4448
www.oxfam.org/vietnam; www.oxfamblogs.org/vietnam

Tác giả: Christina Hill

Cộng tác viên: Serena Lillywhite và Michael Simon

Biên tập và sửa bản in: Jane Kunstler

Thiết kế: Kate Bensen

Minh họa: Katie Webber

Sản xuất: Eduardo Carbonell

Nhóm biên dịch: Nguyễn Thị Kim Cúc, Nguyễn Khiêm và Dương Thiện

Hiệu đính: Thạc sĩ Phạm Trần Thăng Long

Lời cảm ơn

Oxfam mong muốn gửi lời cảm ơn sâu sắc đến những cá nhân đã đóng góp trong quá trình thực hiện Tài liệu dành cho Tập huấn viên này, bao gồm các đồng nghiệp tại Oxfam: La Chhuon, Kate Geary, Naomi Godden, Emily Greenspan, Gary Lee, Leo van Mulekom, Clair Overy, Jayne Pilkinton, Annie Sloman và Anna Trembath; Robie Halip thuộc tổ chức Hiệp ước Người bản địa Châu Á (Asia Indigenous Peoples Pact); Helen Tugendhat thuộc Chương trình cho Nhóm Định cư rừng (Forest Peoples Programme) đã đọc và bình duyệt tài liệu này.

Xin đặc biệt gửi lời cảm ơn đến Hjalmar Joffre-Eichhorn, người đã làm việc với đội ngũ nhân sự và cựu học viên của Trung tâm Phát triển Trẻ em và Mạng lưới Cộng đồng (Development Center for Children and Community Network) và Mekong School - Earth Rights International trong việc phát triển những hoạt động của loại hình Diễn đàn kịch tương tác có trong tài liệu này. Hjalmar cũng đã viết phần giới thiệu về Diễn đàn kịch tương tác và những kịch bản trong Phụ lục C.

Chúng tôi cũng chân thành cảm ơn Robyn Minty đã phát triển ấn bản đầu tiên của cuốn Tài liệu dành cho Tập huấn viên này, và Wina Kayonga từ Bismarck Ramu Group; Doreen Tuba, Rowan Naunian và Simon Naikaban từ Quỹ Phát triển Nông thôn miền Trung Sepik (Central Sepik Rural Development Foundation); Samson Kubale từ Diễn đàn Sinh thái Lâm nghiệp PNG (PNG Eco Forestry Forum); Augustine Mondu, Gabriel Molok, Jimmy Kalebe, Jimmy Nawik và Monica Wandarut từ Chương trình Phát triển Sinh thái Lâm nghiệp Turubu (Turubu Eco Forestry Development Program); Lawrence Parime và Lina Wingu từ Chương trình Xóa mù chữ Yehimbole (Yehimbole Literacy Program) là những người đã giúp chúng tôi thử nghiệm tài liệu hướng dẫn này.

Tài liệu này đã được hoàn thành với sự hỗ trợ của Chương trình Viện trợ Úc, do Bộ Ngoại giao và Thương mại Úc tài trợ.

Australian Government
Department of Foreign Affairs and Trade

© Oxfam Australia 2014

Oxfam Australia liên kết và tuân theo những chuẩn mực đạo đức của Hội đồng Phát triển Quốc tế Úc (ACFID); Hiến chương và những quy tắc ứng xử của Oxfam International; những quy tắc ứng xử của tổ chức People in Aid; và Ủy ban Người Tị nạn Úc.

Tài liệu hướng dẫn này đã được đăng tải tại website www.oxfam.org.au/explore/mining/free-prior-and-informed-consent

NỘI DUNG

LỜI NÓI ĐẦU	4
THÔNG TIN CHO TẬP HUẤN VIÊN	6
VAI TRÒ CỦA BẠN	6
HỖ TRỢ PHỤ NỮ THAM GIA VÀ RA QUYẾT ĐỊNH.....	8
1 LẬP KẾ HOẠCH	10
1.1 ĐÁNH GIÁ NHỮNG NGUY CƠ MẤT AN TOÀN	10
1.2 HỖ TRỢ ĐÚNG CỘNG ĐỒNG	10
1.3 LẬP KẾ HOẠCH CÙNG CỘNG ĐỒNG.....	11
1.4 CON NGƯỜI, ĐỊA ĐIỂM, TÀI LIỆU VÀ TRANG THIẾT BỊ.....	12
2 THỰC HIỆN	14
2.1 CHƯƠNG TRÌNH TẬP HUẤN DỰ KIẾN	15
2.2 THÔNG điệp CHÍNH VÀ CÁC HOẠT ĐỘNG	16
3 CÁC NỘI DUNG THAM KHẢO KHÁC.....	40
3.1 LỜI KHUYÊN CHO TẬP HUẤN VIÊN.....	40
3.2 ĐÁNH GIÁ CHƯƠNG TRÌNH TẬP HUẤN FPIC CỦA BẠN	41
PHỤ LỤC A: CÁC THUẬT NGỮ VÀ ĐỊNH NGHĨA VỀ GIỚI.....	44
PHỤ LỤC B: HÌNH ẢNH TÀI NGUYÊN THIÊN NHIÊN CHO HOẠT ĐỘNG 4	45
PHỤ LỤC C: DIỄN ĐÀN KỊCH TƯƠNG TÁC	51
GIỚI THIỆU VỀ DIỄN ĐÀN KỊCH TƯƠNG TÁC	51
KỊCH BẢN DIỄN ĐÀN KỊCH TƯƠNG TÁC CHO HOẠT ĐỘNG 5	56
KỊCH BẢN DIỄN ĐÀN KỊCH TƯƠNG TÁC CHO HOẠT ĐỘNG 13	57
PHỤ LỤC D: CÁC TÌNH HUỐNG CHO HOẠT ĐỘNG 6	60
PHỤ LỤC E: CÁC CÂU HỎI CHO HOẠT ĐỘNG 9	61
PHỤ LỤC F: CÁC MẪU KHẢO SÁT ĐÁNH GIÁ VÀ TỰ LƯỢNG GIÁ.....	65

LỜI NÓI ĐẦU

Người dân sẽ chịu ảnh hưởng từ những quyết định trong quản lý tài nguyên thiên nhiên, vì vậy họ phải được tham gia trực tiếp và đóng vai trò trung tâm trong quá trình ra quyết định đó. Khi phải đối mặt với các dự án khai khoáng, khai thác lâm sản, đập thủy điện, dầu cò, hoạt động nông nghiệp hay thủy sản, quyền của người dân phải được chính quyền sở tại và các công ty liên quan tôn trọng.

Tài liệu dành cho Tập huấn viên này được triển khai nhằm xây dựng và nâng cao năng lực cho các nhà hoạt động xã hội cộng đồng, những tổ chức dựa vào cộng đồng (CBOs), các tổ chức phi chính phủ (NGOs) và các nhà hoạt động giáo dục cộng đồng để giúp người dân hiểu rõ về sự Đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin (FPIC). Hy vọng rằng tài liệu này có thể hỗ trợ thúc đẩy cộng đồng thực thi quyền tham gia đầy đủ và có ý nghĩa trong việc đưa ra các quyết định về quản lý tài nguyên thiên nhiên; hướng đến quá trình ra quyết định của chính cộng đồng có sự tham gia của tất cả các thành viên cộng đồng; và đảm bảo các dự án chỉ được thực hiện sau khi nhận được sự đồng thuận của cộng đồng bị ảnh hưởng.

FPIC đã được khẳng định trong Tuyên ngôn về Quyền của các dân tộc bản địa của Liên hiệp quốc. Bản Tuyên ngôn nêu rõ “Mọi nhà nước sẽ tham khảo ý kiến và hợp tác trên tinh thần thiện chí với người dân bản địa có liên quan thông qua các tổ chức đại diện để đạt được sự đồng thuận của người dân trên cơ sở tự nguyện và được cung cấp đầy đủ thông tin trước khi phê duyệt bất cứ dự án nào có ảnh hưởng đến vùng đất hoặc vùng lãnh thổ và các tài nguyên khác của họ, đặc biệt liên quan đến việc phát triển, sử dụng, hoặc khai thác khoáng sản, nguồn nước hoặc các nguồn tài nguyên khác”¹.

FPIC không chỉ là mối quan tâm của Chính phủ mà các doanh nghiệp cũng phải tôn trọng quyền này. Chúng ta đều phải nhận thức rõ và khẳng định trách nhiệm của các công ty phải tôn trọng những quyền con người đã được quốc tế công nhận.

Theo nguyên tắc FPIC, tất cả mọi người phải được thông tin thỏa đáng về các dự án có quy mô lớn trong khoảng thời gian hợp lý, và họ phải có được cơ hội nêu ý kiến đồng ý hoặc bác bỏ trước khi các dự án bắt đầu hoạt động. Điều này bao gồm việc tham gia thiết lập các điều khoản quy định cách thức xem xét những tác động kinh tế, xã hội và môi trường của dự án. FPIC cho phép người dân làm chủ kết quả của những quyết định sẽ ảnh hưởng đến họ - Đây không chỉ đơn thuần là quyền được tham vấn, nó khác với cách tham vấn về dự án mà quyết định cuối cùng không phải do những người được tham vấn đưa ra.

FPIC là một quyền đặc trưng của các dân tộc bản địa. FPIC khẳng định rằng người dân bản địa có những quyền cộng đồng đặc biệt đối với đất đai trên nền tảng của quyền tự quyết.

FPIC cũng tiêu biểu cho việc thực thi hữu hiệu phát triển bền vững, và vì thế nguyên tắc này phải được Chính phủ và doanh nghiệp áp dụng khi tham vấn và đàm phán với tất cả các cộng đồng bị ảnh hưởng. Những nguyên tắc của FPIC dựa trên những quyền phổ quát bao gồm Tuyên ngôn Quốc tế về Quyền con người, Công ước Quốc tế về các Quyền Kinh tế, Xã hội và Văn hóa, Công ước Quốc tế về các Quyền Dân sự và Chính trị.

Ví dụ, tất cả mọi người có quyền tự do ngôn luận, quyền thông tin, quyền tham gia vào công tác thực thi các vấn đề chung bao gồm việc tạo ảnh hưởng thông qua tranh luận công khai và đối thoại với những người đại diện hoặc thông qua khả năng tự tổ chức. Thêm vào đó, FPIC hỗ trợ bảo vệ quyền lợi cho tất cả mọi người về tài sản, văn hóa, tôn giáo, sinh kế, sức khỏe và phúc lợi vật chất.

Tập huấn viên nên lưu ý rằng mặc dù FPIC được ghi nhận trong luật quốc tế về quyền con người, nhưng FPIC luôn là chủ đề của cuộc những cuộc tranh luận gay gắt, và không phải lúc nào cũng được khuyến khích hoặc hỗ trợ bởi các bên liên quan. Ví dụ:

- Một số chính phủ chưa tích cực hỗ trợ quyền của người dân bản địa về FPIC mặc dù họ đã bày tỏ sự ủng hộ đối với Tuyên ngôn của Liên hiệp quốc về Quyền của người dân bản địa vì họ cho rằng FPIC làm suy yếu chủ quyền quốc gia;
- Một số chính phủ chưa thừa nhận một số người là người dân bản địa;
- Một số chính phủ chưa thể hiện tôn trọng quyền của công dân trong việc tiếp cận thông tin, hay tham gia thảo luận chung; và
- Một số doanh nghiệp chưa tôn trọng quyền nêu trong FPIC, ngay cả khi họ khẳng định phải tôn trọng nhân quyền rộng rãi hơn, họ lấy lý do quá khó khăn để thực hiện FPIC trong thực tế, và điều đó có thể trì hoãn hoặc cản trở một dự án.

¹ Tuyên bố Liên hiệp quốc về Quyền của Người dân bản địa, điều 32(2).

Thực tế là cộng đồng thường phải đấu tranh với chính quyền và các tập đoàn có thế lực về vấn đề lợi ích của tài nguyên đất và nước. Thực sự là rất khó khăn để nhận được sự tôn trọng đối với các quyết định của cộng đồng - đặc biệt là khi người dân từ chối một dự án. Những biện pháp pháp lý hiệu quả và có thể tiếp cận được thường không tồn tại, và những hệ thống luật pháp bảo vệ quyền lợi của người dân chưa thực sự hiệu quả. Cộng đồng thường phải tìm đến những phương cách không hợp thức để bảo vệ quyền và lợi ích của họ, trong đó bao gồm quyền quyết định đối với nguồn tài nguyên thiên nhiên.

Tập huấn viên không nhất thiết phải là các chuyên gia pháp lý về FPIC để thực hiện quá trình tập huấn FPIC. Tuy nhiên, tập huấn viên cần phải có hiểu biết chung về các luồng ý kiến trái chiều và những tranh luận pháp lý có liên quan, các chính sách và việc thực thi FPIC của chính phủ và các doanh nghiệp. Quan trọng hơn, tập huấn viên cần hiểu rõ tầm quan trọng của FPIC đối với người dân bản địa và cách thức nguyên tắc này có thể bảo vệ quyền và lợi ích của tất cả mọi người.

Tài liệu hướng dẫn này là một tư liệu hữu ích cho các tập huấn viên trong việc lập kế hoạch và triển khai chương trình tập huấn FPIC. Hướng dẫn không chỉ dành cho các tập huấn viên, những người hướng dẫn, hay các nhà hoạt động giáo dục giàu kinh nghiệm, mà dành cho tất cả những ai mong muốn xây dựng và phát triển các kỹ năng và sự tự tin khi chuẩn bị và triển khai các chương trình tập huấn FPIC.

Hướng dẫn sẽ giúp tập huấn viên:

Tổ chức tập huấn FPIC có chất lượng cao và hiệu quả;

Sử dụng phương pháp có sự tham gia, phương pháp học tập dựa trên hành động;

Thúc đẩy sự tham gia tích cực của phụ nữ trong chương trình tập huấn FPIC, trước thực tế phụ nữ thường bị đặt ngoài quá trình ra quyết định của cộng đồng.

Tài liệu hướng dẫn cho Tập huấn viên bổ sung Hướng dẫn về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin của Oxfam.²

Tài liệu hướng dẫn về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin của Oxfam giới thiệu về FPIC và giải thích cách thức FPIC có thể giúp cộng đồng có tiếng nói đối với các dự án sẽ có thể tác động đến đất đai, sinh kế và môi trường nơi họ sinh sống. Hướng dẫn về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin của Oxfam bao gồm bảy bước thiết thực nhằm hỗ trợ những cộng đồng bị ảnh hưởng bởi một dự án yêu cầu quyền FPIC của họ. Hướng dẫn này bao gồm các thông tin giúp các cộng đồng hiểu quyền lợi của mình, với những lời khuyên hữu ích và các thông tin khác. Hướng dẫn này cũng cung cấp một số “báo động đỏ” mô tả những gì có thể được thực hiện không đúng và những khó khăn mà cộng đồng có thể gặp phải.

Oxfam cũng đã xuất bản một loạt các Thẻ thông tin về FPIC. Những tài liệu này có thể được sử dụng trong chương trình tập huấn FPIC. Chương trình tập trung vào khung bảy bước thực hiện.

Chúng tôi khuyến khích tập huấn viên sử dụng kết hợp quyển sách hướng dẫn này và Hướng dẫn về FPIC khi lập kế hoạch và triển khai chương trình tập huấn FPIC.

Tài liệu hướng dẫn cho tập huấn viên được chia thành ba phần chính:

- Phần 1: Lập kế hoạch chương trình tập huấn FPIC
- Phần 2: Cung cấp chương trình tập huấn FPIC – Hoạt động và thông điệp chính
- Phần 3: Những nguồn lực khác cho tập huấn viên.

Hướng dẫn bắt đầu với một số thông tin cơ bản về vai trò của các tập huấn viên và cách thức để tăng cường sự tham gia của phụ nữ trong các chương trình tập huấn FPIC.

Đây là một hướng dẫn tương đối dài và đòi hỏi sự kiên trì.

Chương trình tập huấn FPIC phải có sự tham gia của phụ nữ, nam giới, thanh niên và người cao tuổi trong cộng đồng. Khi làm như vậy, tất cả các thành viên trong cộng đồng sẽ hiểu rõ hơn về quyền lợi của mình và được khuyến khích phối hợp với nhau cùng đưa ra quyết định về các dự án sẽ có thể tác động đến đất đai, sinh kế và môi trường của họ.

² Có tại trang web www.oxfam.org.au/explore/mining/free-prior-and-informed-consent (hướng dẫn và bản thông tin đã được dịch sang các ngôn ngữ khác nhau và đã được đăng tải trên trang web của tổ chức Oxfam).

THÔNG TIN CHO TẬP HUẤN VIÊN

Phần này cung cấp nền tảng rộng hơn nữa để giúp tập huấn viên hiểu được vai trò của họ và khuyến khích sự tham gia tích cực của phụ nữ trong chương trình tập huấn FPIC.

VAI TRÒ CỦA TẬP HUẤN VIÊN

Tập huấn, trình bày và thúc đẩy là các hoạt động tương tự và bổ sung cho nhau. Tuy nhiên, chúng có những mục đích khác nhau và đòi hỏi những kỹ năng khác nhau. Một chương trình tập huấn FPIC sẽ bao gồm một số hoạt động tập huấn, bài trình bày và hoạt động thúc đẩy. Điều quan trọng là tập huấn viên phải nắm rõ ý nghĩa của từng phần.

Phần giới thiệu cung cấp nguồn thông tin một chiều, từ người trình bày tới những người tham dự - cơ hội thảo luận hoặc tham gia là rất hạn chế (hoặc không có). Số lượng người tham dự trong phần giới thiệu thông tin có thể rất đông.

Phần tập huấn cũng trao đổi thông tin nhưng theo phương thức có sự tham gia. Tập huấn viên cần thu hút các học viên vào quá trình học tập của bản thân họ - ví dụ, khuyến khích các học viên chia sẻ cũng như học hỏi kinh nghiệm và ý tưởng cùng các học viên khác. Phần tập huấn thường có ít học viên hơn so với phần giới thiệu. Số lượng người tham gia lý tưởng cho một buổi tập huấn là từ 20 đến 40 người.

Một tập huấn viên không nên:

- Tư vấn hoặc chỉ ra cộng đồng phải làm gì;
- Tham gia vào các quá trình ra quyết định của cộng đồng; hoặc;
- Đại diện cho cộng đồng phát biểu với các bên liên quan khác.

Thúc đẩy là một quá trình hỗ trợ nhóm giải quyết vấn đề hoặc lập ra kế hoạch hành động. Người hướng dẫn điều hành quá trình giải quyết vấn đề hoặc lập kế hoạch hành động bằng cách cung cấp một số cấu trúc gợi ý cho hoạt động phân tích và ra quyết định của cộng đồng. Người dẫn dắt hướng dẫn các tiến trình nhóm nhưng không đưa ra nội dung, câu trả lời hoặc giải pháp cho những vấn đề của cộng đồng.

Tài liệu này là một hướng dẫn dành cho tập huấn. Tài liệu bao gồm một số hoạt động có liên quan đến việc trình bày và thúc đẩy, đồng thời tập trung vào việc tập huấn với mục đích nâng cao nhận thức của cộng đồng về FPIC. Tài liệu được thiết kế để hỗ trợ tập huấn viên kết nối các thành viên cộng đồng bằng những kiến thức của họ. Hướng dẫn bao gồm các hoạt động (xem Phần 4.2) mà các tập huấn viên có thể thực hiện để khuyến khích những ý kiến phản hồi, đối thoại và phân tích mang tính phản biện.

Tài liệu hướng dẫn bao gồm hoạt động lập kế hoạch hành động cộng đồng (hoạt động 18) để khuyến khích cộng đồng bắt đầu suy nghĩ về những công việc mà họ muốn thực hiện cùng nhau khi họ đã hiểu hơn về FPIC. Cộng đồng có thể muốn xây dựng kế hoạch hành động chi tiết hơn và có thể yêu cầu tập huấn viên hỗ trợ quá trình này. Tập huấn viên cần phải hiểu rằng điều này đòi hỏi các kỹ năng dẫn dắt, và phải xem xét liệu đã có đủ những kỹ năng cần thiết để hỗ trợ cộng đồng bên ngoài khuôn khổ của một chương trình tập huấn FPIC.

Các tập huấn viên được khuyến khích lập kế hoạch và thực hiện chương trình tập huấn FPIC như là bộ phận của một nhóm tập huấn nhỏ thay vì của từng cá nhân. Bằng cách làm việc như một nhóm, các tập huấn viên có thể hỗ trợ và học hỏi lẫn nhau và sử dụng các kỹ năng và kinh nghiệm khác nhau của từng tập huấn viên. Rất nhiều hoạt động trong hướng dẫn này sẽ có hiệu quả cao nhất nếu có nhiều hơn một tập huấn viên để hỗ trợ các học viên làm việc với các hoạt động. Nếu chỉ có một tập huấn viên thực hiện thì có thể dẫn đến việc thông tin chỉ được trình bày với một nhóm cộng đồng tham gia một cách hạn chế.

Tài liệu hướng dẫn tập huấn này hướng đến đối tượng người trưởng thành. Mỗi người trưởng thành có một cách học riêng. Ví dụ, một số người học thông qua thực hành, những người khác học bằng cách quan sát và suy nghĩ, một số người quan tâm đến lý thuyết, và những người khác quan tâm làm thế nào họ có thể đưa kiến thức học được vào thực tế. Do đó, những hoạt động khác nhau cần được đưa vào chương trình tập huấn để đáp ứng các phong cách học tập khác nhau cho người trưởng thành.

Tuy nhiên, các giáo viên có thể sử dụng hướng dẫn và điều chỉnh theo thực tế để phát triển những giáo án về FPIC và những chủ đề về quản lý nguồn tài nguyên thiên nhiên cho học sinh tiểu học, trung học hoặc đại học. Hướng dẫn này cũng có thể được sử dụng để thiết kế và cung cấp chương trình đào tạo cho các tập huấn viên khác (đào tạo tập huấn viên).

Tập huấn viên cần phải đánh giá mỗi chương trình tập huấn FPIC và đánh giá nhận thức của cộng đồng để xem xét mức độ nâng cao nhận thức về FPIC của các thành viên cộng đồng sau khi tham gia tập huấn. Việc đánh giá cũng giúp tập huấn viên hiểu những phần nào đã được thực hiện tốt và những phần nào cần được sửa đổi cho những chương trình tập huấn tiếp theo. Mục 5.2 Cung cấp một số ví dụ về các công cụ đánh giá có thể được sử dụng.

HỖ TRỢ SỰ THAM GIA VÀ QUÁ TRÌNH RA QUYẾT ĐỊNH CỦA PHỤ NỮ

Phụ nữ có những quyền bình đẳng bao gồm quyền bình đẳng thực chất trong các tiến trình chính trị, quyền đưa ra ý kiến và được lắng nghe, quyền được tham gia trong các quá trình ra quyết định tại cộng đồng và về dự án. Cũng như nam giới, phụ nữ cũng có quyền được hưởng lợi từ các dự án lớn và được bảo vệ trước bất kỳ tác động bất lợi nào mà dự án có thể sẽ gây ra. Tuy nhiên, những ảnh hưởng của các dự án khai khoáng và các dự án có quy mô lớn không có tính bình đẳng về giới. Phụ nữ thường chịu những tác động tiêu cực nhiều hơn nam giới và hiếm khi nhận được những lợi ích như nam giới.

Ví dụ:

- Phụ nữ thường không được tham vấn khi các công ty thương lượng trong tiếp cận đất đai;
- Thiệt hại môi trường làm ảnh hưởng đến khả năng của người phụ nữ trong việc cung cấp thực phẩm và nước sạch cho gia đình và có thể làm gia tăng khối lượng công việc của phụ nữ;
- Bồi thường thiệt hại và những lợi ích thường trao cho nam giới “thay mặt” cho gia đình của họ; phụ nữ bị từ chối tiếp cận các nguồn lợi tài chính của dự án và gia tăng sự phụ thuộc về kinh tế vào nam giới;
- Phụ nữ có thể mất những vai trò truyền thống của họ trong xã hội khi dự án làm nảy sinh nền kinh tế dựa vào tiền mặt;
- Công nhân làm việc cho dự án hầu hết chỉ trong một khoảng thời gian ngắn và đa phần là nam giới sẽ làm tăng nhu cầu về đồ uống có cồn, số người bán dâm và gia tăng bạo lực tại địa phương, tất cả đều có ảnh hưởng đến sự an toàn của người phụ nữ; và
- Nữ công nhân thường bị phân biệt đối xử, có điều kiện làm việc và mức lương kém hơn so với nam giới mặc dù công việc là như nhau.

Phụ nữ thường phải đối mặt với nhiều rào cản khi tham gia vào quá trình ra quyết định. Tuy nhiên, tập huấn viên có thể hỗ trợ sự tham gia của phụ nữ trong chương trình tập huấn FPIC và các quá trình ra quyết định của cộng đồng. Để bắt đầu, tập huấn viên không nên bỏ qua, tán thành hoặc nhận trách nhiệm trước việc phân biệt đối xử đối với phụ nữ hoặc việc gạt họ ra khỏi chương trình tập huấn FPIC kể cả khi điều này gắn với các nguyên nhân về văn hóa, tôn giáo hay “truyền thống”. Trong nhiều cộng đồng, phụ nữ vốn có hoặc từng tuân theo truyền thống những vai trò quan trọng trong việc ra quyết định, mặc dù những vai trò này có thể biểu hiện khác nhau trong những cộng đồng khác nhau. Việc loại trừ phụ nữ phải được xem xét nhưng theo cách thể hiện sự tôn trọng với tất cả các thành viên trong cộng đồng.

Sự tham gia của phụ nữ trong chương trình tập huấn FPIC là rất quan trọng vì sẽ giúp họ hiểu và bảo vệ những quyền lợi của mình, và bảo vệ lợi ích của toàn thể cộng đồng.

Ở giai đoạn lập kế hoạch, tập huấn viên nên làm việc với nhóm của phụ nữ trước để đảm bảo rằng họ có thể tham gia vào chương trình tập huấn FPIC, cũng như tham gia vào quá trình ra quyết định của cộng đồng trong tương lai. Mục đích cần đạt được bao gồm sự tham gia tích cực và ảnh hưởng thực sự của phụ nữ trong suốt quá trình tập huấn và sau đó, chứ không chỉ đơn giản là đạt được những chỉ tiêu về sự tham gia của phụ nữ trong chương trình tập huấn. Tuy nhiên, những chỉ tiêu đó phần nào giúp phụ nữ tham gia tích cực và có sức ảnh hưởng.

Tập huấn viên và nhóm phụ nữ nên cân nhắc:

- Những rào cản thực tế nào có thể cản trở sự tham gia của phụ nữ trong các cuộc tập huấn (ví dụ như phải chăm sóc con cái, làm việc nhà hoặc đi làm) và tìm cách để vượt qua những rào cản đó;
- Những rào cản về văn hóa nào có thể ngăn cản sự tham gia của phụ nữ và tìm ra cách để vượt qua những rào cản đó;
- Làm thế nào để chương trình tập huấn có thể đáp ứng được nhu cầu học tập và lợi ích của nữ giới.

Tập huấn viên và nhóm phụ nữ cũng nên xem xét các chỉ tiêu (ví dụ 50% phụ nữ, 50% nam giới) cho những chương trình tập huấn riêng biệt cho phụ nữ và nam giới, hoặc là phụ nữ sẽ tham gia tích cực và có ảnh hưởng trong tập huấn chung cho cả nam giới và phụ nữ. Nếu thực hiện quá trình tập huấn riêng biệt thì các tập huấn viên nên nhóm các nhóm riêng biệt lại với nhau để chia sẻ quan điểm và cách hiểu khác nhau của họ. Những vấn đề khác cần xem xét bao gồm sự an toàn của phụ nữ, các chuẩn mực về phụ nữ và nam giới được đặt cùng nhau trong quá trình xã hội hóa.

³ Công ước về Xóa bỏ mọi Hình thức phân biệt đối xử với Phụ nữ

⁴ OxfamAustralia: Phụ nữ, cộng đồng và khai thác mỏ: Những tác động đến giới của việc khai thác mỏ và vai trò của đánh giá tác động giới, nguồn.oxfam.org.au/pages/view.phpref=460andk=

⁵ Nghiên cứu Về người dân bản địa và Quyền tham gia vào việc ra quyết định, Báo cáo của Cơ quan Chuyên gia về Quyền của Người dân bản địa, A/HRC/EM-RIP/2011/2, 26/05/2011, xem trang 8 và 21.

Phần 4 bao gồm một chương trình tập huấn dự kiến. Rất nhiều hoạt động mang yếu tố “giới” – nghĩa là những hoạt động đó được thiết kế để hiểu rõ những mong đợi và quan điểm khác nhau giữa nam và nữ. Điều này cho thấy rằng khai thác khoáng sản, khai thác gỗ và các dự án khác có ảnh hưởng khác nhau đến phụ nữ và nam giới (vì phụ nữ và nam giới có vai trò và trách nhiệm khác nhau trong gia đình và trong cộng đồng); đồng thời phụ nữ và nam giới thường có nhu cầu và lợi ích riêng biệt. Tập huấn viên có thể sửa đổi chương trình tập huấn mẫu và các hoạt động cá nhân nếu cần thiết để đảm bảo các chương trình sẽ đáp ứng nhu cầu và lợi ích của phụ nữ.

Trong chương trình tập huấn FPIC, tập huấn viên có thể khuyến khích phụ nữ tham gia tích cực bằng cách:

- Thiết lập một kỳ vọng về sự tôn trọng lẫn nhau, trong đó có việc nam giới tôn trọng và lắng nghe những gì phụ nữ nói;
- Đảm bảo rằng phụ nữ có một vị trí trong phòng tập huấn (không phải bên ngoài hoặc nơi họ không thể nghe hoặc không thể đóng góp vào các cuộc thảo luận);
- Mời phụ nữ trả lời các câu hỏi, báo cáo kết quả từ các hoạt động nhóm, v.v.; và
- Quan sát quá trình tập huấn, nếu có những vấn đề phát sinh thì phải đảm bảo đưa ra được các phương án giải quyết. Ví dụ, nếu nam giới trội hơn trong các hoạt động hoặc các cuộc thảo luận nhóm, hãy xem xét tách riêng các nhóm phụ nữ và nam giới để phụ nữ có thể trao đổi với nhau trong một không gian an toàn và cởi mở.

Nhóm tập huấn viên nên bao gồm cả nam và nữ. Nữ tập huấn viên cần được bình đẳng với các đồng nghiệp trong việc lập kế hoạch và thực hiện các công tác tập huấn - vai trò của họ không nên bị giới hạn ở các công tác hậu cần hoặc phụ trách ăn trưa cho khóa tập huấn.

Các tập huấn viên có thể xem xét tự thực hiện một số tập huấn về giới để xây dựng sự hiểu biết, kỹ năng và sự tự tin của bản thân về các vấn đề về giới. Tập huấn viên có thể bắt đầu quá trình này bằng cách tự hỏi:

- Tại sao chúng ta nghĩ rằng sự tham gia, tiếng nói và việc ra quyết định của phụ nữ là quan trọng?
- Phụ nữ có những vai trò gì trong tổ chức của chúng ta? Tại sao như vậy?
- Trong cộng đồng của chúng ta, có phải những chuẩn mực văn hóa là nguồn gốc của sự trao quyền, phúc lợi xã hội và sức mạnh cho cả phụ nữ và nam giới? Nếu vậy, phải làm thế nào?
- Có đúng là có thể dùng văn hóa để biện minh cho việc loại trừ hoặc phân biệt đối xử đối với phụ nữ hay không? Trong trường hợp này, những lợi ích của ai được đại diện?
- Chúng ta hiểu gì về các thuật ngữ: *phân biệt đối xử giới*, *Mù về giới*, *Bình đẳng giới*, *Thay đổi nhận thức về giới* và *Trao quyền cho phụ nữ*?⁶

Ngoài việc hỗ trợ phụ nữ tham gia, tập huấn viên cũng cần hỗ trợ sự tham gia của thanh niên, người khuyết tật và những người khác, những người có thể bị loại trừ khỏi quá trình ra quyết định của cộng đồng.

⁶ Mục lục A chứa những định nghĩa và một số thuật ngữ khác.

1 LẬP KẾ HOẠCH

Phần này sẽ giúp tập huấn viên lập kế hoạch cho chương trình tập huấn FPIC của họ. Việc lập kế hoạch cũng quan trọng như việc thực hiện tập huấn. Một chương trình tập huấn sẽ chỉ thành công nếu có sự đầu tư thời gian thỏa đáng cho việc lên kế hoạch hợp lý.

Phần quan trọng của việc lập kế hoạch là đảm bảo rằng cộng đồng biết ai là người tập huấn, tập huấn về vấn đề gì, và bản thân tập huấn viên cũng phải biết ai là cộng đồng và bối cảnh của địa phương. Điều đầu tiên tập huấn viên cần làm là gặp gỡ với cộng đồng, tốt nhất là mời một thành viên của cộng đồng, để tìm hiểu những điều ở đó – Ai sinh sống trong cộng đồng, họ làm gì để sống, gần đó có dự án nào đang hiện diện hay không?

Nên thực hiện giai đoạn lập kế hoạch để đảm bảo rằng tất cả thành viên trong cộng đồng đều có thể đến với buổi tập huấn – đặc biệt là những người có thể sẽ bị tác động nặng nề nhất từ dự án và những người thường bị gạt ra ngoài quá trình ra quyết định của cộng đồng.

Một phần quan trọng khác trong việc lập kế hoạch là đảm bảo chương trình tập huấn phù hợp với những nhu cầu của học viên sẽ tham gia. Phần 4 bao gồm một chương trình tập huấn dự kiến, những thông điệp và hoạt động chính. Trong suốt quá trình lập kế hoạch, nên điều chỉnh chương trình để đáp ứng các nhu cầu của cộng đồng. Cần đặc biệt chú ý đến một số phần của chương trình trong suốt giai đoạn lập kế hoạch, để chuẩn bị cho bài học về luật FPIC hoặc khi làm việc với một số thành viên của cộng đồng về các hoạt động trong “Diễn đàn kịch tương tác”

1.1 ĐÁNH GIÁ NHỮNG NGUY CƠ MẤT AN TOÀN

Oxfam nhận ra những thách thức và vấn đề an toàn mà rất nhiều cộng đồng và các cá nhân gặp phải trong khi đảm bảo các quyền của họ được thực thi và những mối quan tâm của họ được công nhận. Tập huấn viên có thể cũng sẽ phải đối mặt với những thách thức và vấn đề an toàn này. Tập huấn viên nên cân nhắc kỹ lưỡng về những nguy cơ mất an toàn khi lập kế hoạch và thực hiện những chương trình tập huấn FPIC.

Tập huấn viên cần phải xác định rằng phụ nữ và nam giới đối mặt với những rủi ro khác nhau. Ví dụ, phụ nữ có thể đối mặt với nhiều rủi ro hơn nếu họ tham dự buổi tập huấn, khi họ có tiếng nói và tham gia nhiều hơn trong quá trình ra quyết định. Vì vậy, tập huấn viên nên làm việc chặt chẽ với nhóm phụ nữ địa phương để đánh giá và hạn chế những rủi ro này.

Tập huấn viên cần xác định và đánh giá những rủi ro tiềm ẩn cho sự an toàn của họ và của học viên tham gia. Những rủi ro liên quan đến bao gồm:

- Sự hiện diện hoặc điều tương tự của công ty, quân đội hoặc công an;
- Mâu thuẫn giữa cộng đồng và công ty, công an hoặc quân đội;
- Mâu thuẫn, xung đột giữa các thành viên trong cộng đồng và giữa các cộng đồng với nhau;
- Giao thông đến và đi từ cộng đồng; và
- Những vấn đề tiếp cận liên quan đến mùa vụ và thời tiết.

Một khi chúng ta đã xác định được rủi ro thì có thể đánh giá (rủi ro thấp, trung bình hay cao?) và xây dựng kế hoạch quản lý từng rủi ro. Kế hoạch quản lý rủi ro này cần được phát triển với các thông tin từ cộng đồng.

Nếu rủi ro quá cao thì giải pháp phù hợp nhất có thể là hủy bỏ hoặc hoãn buổi tập huấn. Chương trình tập huấn cũng có thể được tổ chức ở một địa điểm khác; ví dụ, tiến hành tập huấn ở một thị trấn gần nhất thay vì ở địa bàn cộng đồng, mặc dù điều này có thể sẽ hạn chế số lượng người tham gia tập huấn.

1.2 HỖ TRỢ ĐÚNG CỘNG ĐỒNG

Quyết định thực hiện một chương trình tập huấn FPIC tại một cộng đồng cụ thể vào thời gian xác định được đưa ra bởi cộng đồng và các tập huấn viên. Tuy nhiên, các tập huấn viên cần hiểu rõ về giá trị tiềm năng mà chương trình tập huấn FPIC đem lại cho cộng đồng tại thời điểm đó. Thực tế đặt ra là những hạn chế về nguồn lực và tính cạnh tranh trong các ưu tiên.

Ví dụ, nếu vẫn chưa có bất kì dự án lớn nào nhưng các nhà phát triển đang khảo sát trong vùng hoặc các dự án hiện có đang chuẩn bị được mở rộng, việc biết về FPIC sẽ đem lại giá trị vô cùng to lớn cho các cộng đồng địa phương. Tương tự như vậy, việc tập huấn FPIC sẽ rất có giá trị nếu một nhà phát triển dự án dự định thực hiện một quá trình đánh giá tác động môi trường và đánh giá tác động xã hội. Nếu một dự án lớn (như khai khoáng hoặc thủy điện) đã hoạt động, cộng đồng có thể vẫn muốn biết về FPIC – và cách thức mà họ có thể tác động đến sự vận hành của dự án và sự cam kết của người phát triển dự án với cộng đồng trong tương lai. Mặt khác, tập huấn FPIC sẽ có ít ý nghĩa trong một số tình huống; ví dụ, trong trường hợp có mâu thuẫn liên quan tới dự án.

1.3 LẬP KẾ HOẠCH CÙNG CỘNG ĐỒNG

Tập huấn viên cần phải hiểu rõ bối cảnh, nhu cầu và lợi ích của cộng đồng người dân nơi dự định thực hiện tập huấn FPIC. Cộng đồng (hoặc những đại diện của cộng đồng) cần hiểu rõ tập huấn viên có thể cung cấp những gì và tập huấn viên mong đợi điều gì ở cộng đồng. Tập huấn viên và đại diện của cộng đồng phải ngồi lại với nhau để lập kế hoạch cho buổi tập huấn. Việc lập kế hoạch này cần có sự tham gia của các đại diện từ phụ nữ và thanh niên. Một số chuyên viên cộng đồng có thể cần được thực hiện trong suốt giai đoạn lập kế hoạch.

Buổi họp lập kế hoạch đầu tiên, các tập huấn viên cần:

- Thông báo cho cộng đồng hiểu về bản thân và tổ chức của họ và lý do họ mong muốn thực hiện chương trình tập huấn này;
- Thông báo cho cộng đồng biết ai đã mời các tập huấn viên đến gặp gỡ với cộng đồng;
- Giải thích những nội dung liên quan đến chương trình tập huấn FPIC và mục đích của tập huấn này là giúp các thành viên của cộng đồng nâng cao nhận thức về FPIC;
- Giải thích rằng một chương trình tập huấn FPIC không thể giải quyết hết tất cả các vấn đề của cộng đồng nhưng nó là điểm bắt đầu để các cộng đồng hiểu và bảo vệ quyền của họ;
- Thông báo cho các đại diện của cộng đồng biết về mong muốn có sự tham gia của cả nam và nữ; và chương trình tập huấn sẽ không được tiếp tục nếu như phụ nữ bị cản trở tham gia; và
- Đưa ra câu hỏi liệu có những rủi ro nào có thể sẽ ảnh hưởng đến sự an toàn của tập huấn viên và cộng đồng nếu tập huấn FPIC được thực hiện; tìm kiếm các thông tin đầu vào cho kế hoạch quản lý rủi ro khi thích hợp.

Nếu chương trình tập huấn được đồng ý triển khai, các tập huấn viên cần làm việc với các đại diện của cộng đồng, bao gồm cả nhóm phụ nữ, để:

- Hiểu về bối cảnh, nhu cầu và lợi ích cụ thể của cộng đồng – bao gồm việc có dự án nào đó đang được triển khai gần cộng đồng, và nhận thức, quan điểm của các thành viên trong cộng đồng về dự án.
- Hiểu về kiến thức và kỹ năng của những người sẽ tham gia tập huấn, trình độ học vấn và cách tiếp thu văn hóa đặc thù để thiết kế cuộc tập huấn phù hợp cho từng cộng đồng.
- Yêu cầu trợ giúp từ các đại diện của cộng đồng để quảng bá về chương trình tập huấn và mời người dân tham gia, đảm bảo có mặt các đại diện từ tất cả các thành viên của cộng đồng.
- Giải thích với cộng đồng rằng có rất nhiều cơ hội để các thành viên cộng đồng làm việc với các tập huấn viên để chuẩn bị và thực hiện một số hoạt động của chương trình.
- Thống nhất với các đại diện của cộng đồng về thời gian, địa điểm (tránh những thời gian bận rộn như mùa gieo trồng hay mùa thu hoạch), số lượng người có thể sẽ tham gia và những vấn đề tổ chức khác như đi lại, ăn ở.

Nội dung chương trình tập huấn dự kiến nên được chia sẻ và thảo luận với đại diện của cộng đồng và sẽ được điều chỉnh dựa trên những ý kiến phản hồi của họ.

1.4 CON NGƯỜI, ĐỊA ĐIỂM, TÀI LIỆU VÀ TRANG THIẾT BỊ

Việc xác định các yếu tố về con người, địa điểm, tài liệu và trang thiết bị là rất quan trọng trong khi lập kế hoạch chương trình tập huấn FPIC. Những yếu tố này rất cần thiết để đảm bảo sự thành công của chương trình.

CON NGƯỜI

Như đã thảo luận ở những phần trên, chương trình tập huấn tốt nhất phải đảm bảo được sự tham gia tích cực của các thành viên trong cộng đồng trong việc quyết định những mục tiêu của tập huấn, trong việc giúp đỡ để lên kế hoạch và thực hiện chương trình. Những thành viên của cộng đồng hiểu rõ nhất về những điểm mạnh, nhu cầu và lợi ích của họ, và những gì đang diễn ra ở cộng đồng – những hiểu biết sâu sắc và kinh nghiệm của họ cần được thu nhận và lồng ghép vào chương trình.

Các thành viên cộng đồng tham gia trong việc lập kế hoạch và thực hiện chương trình sẽ tạo nên lợi ích và quyền sở hữu của bản thân họ đối với chương trình tập huấn. Hơn thế nữa, điều này có thể sẽ giúp họ có những cơ hội để phát triển một số kỹ năng và sự tự tin (ví dụ, phát biểu trước đám đông hoặc thúc đẩy các hoạt động nhóm). Các thành viên của cộng đồng có thể được mời làm việc với các tập huấn viên để chuẩn bị và thực hiện một số hoạt động của chương trình.

Ngoài ra, vào ngày tập huấn, các thành viên của cộng đồng có thể được yêu cầu để:

- Chuẩn bị địa điểm tập huấn (ví dụ, treo poster, sắp xếp bàn ghế);
- Đón tiếp chính thức với tất cả các học viên và tập huấn viên đến với chương trình tập huấn;
- Phân phát tài liệu tập huấn cho học viên;
- Hỗ trợ kiểm soát thời gian; và
- Chuẩn bị đồ ăn cho người tham gia - nếu phụ nữ chịu trách nhiệm cho phần chuẩn bị đồ ăn thì công việc này không phải là sự thay thế cho tiêu chí tham gia thực sự trong chương trình tập huấn của phụ nữ.

Như đã lưu ý, cơ hội để các thành viên cộng đồng tham gia phải được tăng cường ở phần lập kế hoạch với các đại diện của cộng đồng. Tập huấn viên phải xác định ai là tình nguyện viên cho công việc gì trong chương trình tập huấn. Tất cả phụ nữ, đàn ông và những người trẻ tuổi đều nên được trao cơ hội để tham gia tình nguyện viên.

ĐỊA ĐIỂM TẬP HUẤN

Chương trình tập huấn FPIC nên được tổ chức tại cộng đồng hơn là một nơi khác cách xa cộng đồng. Điều này sẽ giúp có được tối đa số thành viên cộng đồng tham gia, đặc biệt là những người có những trách nhiệm khác như chăm sóc trẻ nhỏ, chuẩn bị bữa ăn cho gia đình, canh tác nông nghiệp và các hoạt động sinh kế khác.

Địa điểm tập huấn cần được chọn có thể là hội trường hoặc nơi hội họp của cộng đồng, trường học, địa điểm sinh hoạt tín ngưỡng hoặc là một địa điểm ngoài trời. Địa điểm tập huấn nên đủ lớn để chứa đủ những người tham gia, và có khoảng trống để thực hiện những hoạt động và thảo luận theo nhóm nhỏ. Những điều khác cần xem xét là sự yên tĩnh cho địa điểm tập huấn, việc chuẩn bị thức ăn hoặc việc cung cấp điện. Cuối cùng, nếu phụ nữ chỉ có thể tham gia khi trẻ nhỏ được chăm sóc thì địa điểm tập huấn cần phải tạo điều kiện để đáp ứng điều đó. Những vấn đề về an toàn cũng cần được xem xét.

TÀI LIỆU TẬP HUẤN VÀ TRANG THIẾT BỊ

Tập huấn viên cần đảm bảo các tài liệu và trang thiết bị sẵn sàng để chương trình tập huấn FPIC được tiến hành suôn sẻ và mọi người được tham gia đầy đủ. Tập huấn viên có thể tự chuẩn bị hoặc mượn từ ai đó trong cộng đồng.

Tài liệu tập huấn và trang thiết bị bao gồm:

- Tài liệu hướng dẫn dành cho Tập huấn viên và Sách hướng dẫn của Oxfam về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc tự nguyện, được tham vấn trước và được cung cấp đầy đủ thông tin;
- Bản sao của Sách hướng dẫn của Oxfam về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc tự nguyện, được tham vấn trước và được cung cấp đầy đủ thông tin và những thẻ thông tin FPIC hoặc tương tự cho các học viên;
- Bản sao của chương trình tập huấn cho các học viên;
- Bảng viết và giấy khổ lớn, cùng với bút viết màu hoặc phấn viết bảng;

- Những tài nguyên cụ thể cho từng hoạt động (các trang copy của tài liệu hướng dẫn có thể phải có cho từng người tham gia);
- Đồng hồ đeo tay, đồng hồ để bàn hoặc điện thoại để giám sát thời gian;
- Chuông, trống hoặc bất cứ thứ gì khác có thể thu hút sự chú ý của học viên;
- Thông tin về luật pháp địa phương có liên quan đến FPIC và quản lý tài nguyên thiên nhiên, và danh sách các tổ chức địa phương có thể cung cấp các hỗ trợ thường xuyên cho cộng đồng;
- Bút, bút chì, giấy thường, giấy màu, giấy dán ghi chú, dây băng, đinh ghim hoặc băng dính, v.v...;
- Những bản sao của phiếu đánh giá hoặc các công cụ khác để có thể tiếp nhận thông tin phản hồi từ các học viên;
- Áp phích, video/DVD (tùy chọn);
- Máy tính và máy chiếu (tùy chọn); và
- Bảng tên (tùy chọn).

Nếu chương trình tập huấn FPIC kéo dài hơn nửa ngày, các tập huấn viên có thể xem xét bố trí bữa ăn cho học viên.

⁷ Hướng dẫn về Sự đồng thuận dựa trên Nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin được dịch sang một số ngôn ngữ. Tuy nhiên, các tập huấn viên có thể cần phải dịch tài liệu hướng dẫn nếu nơi họ dự định tập huấn sử dụng loại ngôn ngữ chưa có bản dịch. Ngoài ra, tập huấn viên có thể sử dụng tài liệu FPIC bằng ngôn ngữ địa phương đã được các tổ chức khác phát triển hoặc là tài liệu của riêng họ.

2 THỰC HIỆN

Phần này của tài liệu hướng dẫn giúp các tập huấn viên thực hiện các chương trình tập huấn FPIC. Nội dung phần này bao gồm các thông điệp và hoạt động chính. Các hoạt động được thiết kế để thúc đẩy sự tham gia tích cực của các thành viên cộng đồng trong tập huấn và để thu hút các học viên vào quá trình học tập của bản thân. Chương trình được thiết kế trong 02 ngày tập huấn. Ngày thứ nhất có thể bao gồm các hoạt động từ 1 đến 9; và ngày thứ hai, các hoạt động từ 10 đến 19. Các tập huấn viên có thể thêm một hoạt động thu hoạch ngắn vào cuối ngày thứ 1 để khuyến khích các học viên suy nghĩ về những gì họ đã học được trong ngày hôm đó và những gì họ hy vọng sẽ đạt được vào ngày thứ 2.

Tuy nhiên, các tập huấn viên có thể lựa chọn để thực hiện việc tập huấn trong hai ngày rưỡi hoặc ba ngày. Như vậy sẽ đảm bảo thêm thời gian cho các hoạt động, và thời gian giải lao sẽ dài hơn để nghỉ ngơi và lấy lại sự tập trung. Đây có lẽ là điều rất cần thiết cho những người tham gia có ít kinh nghiệm trong tập huấn.

Tập huấn viên và cộng đồng sẽ là những người quyết định thời lượng và nội dung của chương trình, và lập kế hoạch phù hợp. Chương trình có thể chỉ kéo dài vài giờ hoặc hơn, trong khoảng ba hoặc bốn ngày. Nếu một chương trình dài hơn được thống nhất, thì (những) ngày bổ sung có thể được sử dụng để giải quyết vấn đề cộng đồng và lập kế hoạch hành động trong trường hợp tập huấn viên sẵn sàng thực hiện vai trò này.

Tập huấn viên được khuyến khích sử dụng các thông điệp và các hoạt động chính từ phần này. Tuy nhiên, tập huấn viên nên sửa đổi bổ sung nội dung chương trình, và điều chỉnh các thông điệp và các hoạt động chính để đáp ứng các nhu cầu của cộng đồng và phù hợp với bối cảnh địa phương. Tập huấn viên cũng phải chú ý tới trình độ học vấn và cách tiếp thu văn hóa đặc thù để điều chỉnh các hoạt động cho phù hợp. Ví dụ, việc thảo luận nhóm sẽ được ghi chép thành văn bản đối với một số hoạt động. Tuy nhiên nếu khả năng đọc viết của người dân bị hạn chế, việc ghi lại các cuộc thảo luận bằng các bức vẽ hoặc tập trung vào một báo cáo bằng lời cho nhóm lớn hơn thay vì một tóm tắt bằng văn bản có thể sẽ hiệu quả hơn. Những vấn đề này phải được đặt ra trong giai đoạn lập kế hoạch.

2.1 CHƯƠNG TRÌNH TẬP HUẤN DỰ KIẾN

Số thứ tự	Tên hoạt động	Thời gian dự kiến
Hoạt động 1	Chào mừng và giới thiệu	30 phút
Hoạt động 2	Thống nhất nội quy chương trình tập huấn	30 phút
Hoạt động 3	Kỳ vọng của học viên	30 phút
Hoạt động 4	Nhận xét và thảo luận về giá trị của nguồn tài nguyên thiên nhiên của cộng đồng	45 phút
Hoạt động 5	Hiểu về Đồng thuận trên nguyên tắc Tự nguyện	1 giờ (tối thiểu)
Hoạt động 6	Hiểu về nguyên tắc Được tham vấn trước	1 giờ
Hoạt động 7	Hiểu về nguyên tắc Được cung cấp đầy đủ thông tin	1 giờ
Hoạt động 8	FPIC và luật	1 giờ
Hoạt động 9	Những gì đang xảy ra ở cộng đồng	30 phút
Hoạt động 10	Bước 1: Tìm ra ai là người thực hiện dự án	30 phút
Hoạt động 11	Bước 2: Yêu cầu thông tin từ phía đơn vị phát triển dự án	45 phút
Hoạt động 12	Bước 3: Tổ chức các cuộc thảo luận cùng cộng đồng	1 giờ (tối thiểu)
Hoạt động 13	Bước 4: Cộng đồng đàm phán với đơn vị phát triển dự án	1 giờ (tối thiểu)
Hoạt động 14	Bước 5: Tìm kiếm tư vấn độc lập	30 phút
Hoạt động 15	Bước 6: Đưa ra quyết định với tư cách một cộng đồng	1 giờ (tối thiểu)
Hoạt động 16	Bước 7: Trao đổi thông tin thường xuyên với đơn vị phát triển dự án	30 phút
Hoạt động 17	Bài học về các bước 1-7 (Phương án B)	2 giờ
Hoạt động 18	Thu hoạch của học viên và lập kế hoạch hành động cộng đồng	1 giờ
Hoạt động 19	Đánh giá chương trình tập huấn và kết thúc	30 phút

Phần 4.2 bao gồm các hoạt động. Mỗi hoạt động sẽ mô tả:

- Mục đích của hoạt động;
- Thời gian dự kiến cho từng hoạt động;
- Nguồn lực cần cho hoạt động;
- Thông điệp chính;
- Chỉ dẫn cho từng hoạt động; và
- Những lời khuyên để tập huấn viên thực hiện thành công các hoạt động.

Các thông điệp chính là những thông tin mà các tập huấn viên cần chia sẻ với học viên. Học viên sẽ được cung cấp thông tin cơ bản về các hoạt động sẽ thực hiện và được đảm bảo để có hiểu biết cơ bản về FPIC. Hầu hết các thông điệp chính được lấy từ Tài liệu hướng dẫn của Oxfam về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc tự nguyện, được tham vấn trước và được cung cấp đầy đủ thông tin và các tập huấn viên được khuyến khích tham khảo tài liệu đó. Chỉ cần dành một thời lượng nhỏ cho việc trao đổi thông điệp chính vì hầu hết những kiến thức của học viên sẽ được cung cấp qua các hoạt động và phần lớn thời gian nên được phân bổ cho việc này. Các hoạt động được thiết kế nhằm khuyến khích học viên suy ngẫm, đối thoại và phân tích.

⁸ Phương án này tổng hợp bảy bước trong hoạt động 10-16 vào một hoạt động ngắn. Nó có thể được áp dụng trong các chương trình tập huấn khi không có đủ thời gian để thực hiện từng bước riêng rẽ. Phương án làm việc theo từng bước với thời lượng đã dự kiến sẽ cần tối thiểu năm giờ.

Tập huấn viên nên đưa các trò chơi vào trong chương trình tập huấn. Trò chơi có thể được sử dụng để giúp mọi người có thêm năng lượng, cảm thấy hứng thú và có thể hình thành một ý thức đoàn kết, hợp tác trong nhóm. Trò chơi cũng có thể được sử dụng để tách toàn bộ một nhóm lớn thành các nhóm nhỏ cho các hoạt động.

Tập huấn viên sẽ sử dụng một khoảng thời gian trong chương trình tập huấn để kiểm tra liệu các học viên đã nắm chắc những thông tin được chia sẻ.

2.2 Các thông điệp và hoạt động chính

Hoạt động 1: Chào mừng và giới thiệu

Mục đích

Chào đón các thành viên tham gia, giới thiệu về bản thân và mời các thành viên tham gia giới thiệu về bản thân

Thời gian dự kiến

30 phút

Đồ dùng

Giấy để viết tên (không bắt buộc)

Thông điệp chính

- Tập huấn viên chào mừng tất cả mọi người tham gia chương trình tập huấn về FPIC/ hoặc nội dung về nâng cao nhận thức cộng đồng.
- Tập huấn viên giới thiệu về bản thân và tổ chức, giải thích vai trò của họ trong quá trình thực hiện chương trình tập huấn.
- Tập huấn viên giải thích cho nhóm học viên về khái niệm “Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin” và cách thức để nguyên tắc này có thể giúp cộng đồng có quyền tham gia vào quá trình ra quyết định trong các dự án như khai khoáng, khai thác gỗ, đồn điền dầu cọ hay bất kỳ dự án nào ảnh hưởng đến đất đai, sinh kế và môi trường của họ.
- Tập huấn viên cũng cần làm rõ những điều nằm ngoài vai trò của bản thân, ví dụ họ không tham gia vào quá trình ra quyết định được tiến hành của cộng đồng.

Hướng dẫn hoạt động

Tập huấn viên mời từng người giới thiệu tên mình, đến từ đâu và lý do vì sao họ tham gia chương trình tập huấn này

Lời khuyên

- Xem xét việc sử dụng trò chơi trong phần giới thiệu của học viên. Xem mục 5.3 để tham khảo việc sử dụng các trò chơi.
- Ghi chép lại những chia sẻ của học viên về lý do họ tham gia chương trình tập huấn này. Việc này giúp tập huấn viên hiểu được lợi ích và mối quan tâm của họ.
- Nếu có một dự án đang được thực hiện ở gần cộng đồng (hoặc một dự án mới được đề xuất), và một số học viên quan tâm tới dự án đó, thì tập huấn viên phải nhận thức được tầm quan trọng của dự án đó. Tập huấn viên có thể đưa dự án đó ra thảo luận nhiều lần trong chương trình tập huấn.

Hoạt động 2: Thống nhất nội quy chương trình tập huấn

Mục đích

- Đạt được một nội quy chung về cách mọi người ứng xử với nhau trong chương trình tập huấn để tất cả mọi người có thể tham gia đầy đủ.
- Khuyến khích tất cả học viên tôn trọng và lắng nghe người khác.

Thời gian dự kiến

30 phút

Đồ dùng

Bút viết, giấy khổ lớn hoặc bảng đen

Thông điệp chính

Tập huấn viên trao đổi về mong đợi đối với các học viên sẽ tôn trọng và lắng nghe mọi người kể cả phụ nữ, thanh niên, và những người khác.

Hướng dẫn hoạt động

- Tập huấn viên yêu cầu học viên lập ra một danh sách những hành vi và cách thức làm việc phù hợp để đảm bảo rằng mọi người đều có cơ hội tham gia đầy đủ trong chương trình tập huấn.
- Tất cả những ý tưởng này sẽ được viết lên giấy khổ lớn hoặc bảng đen và trở thành “Nội quy” giữa các tập huấn viên và các học viên, cũng như giữa các học viên với nhau.
- Nếu có những thông tin quan trọng nào còn thiếu, tập huấn viên cần bổ sung vào bản Nội quy.
- Bản Nội quy cần được đặt gần phía trên cửa phòng tập huấn để tất cả mọi người có thể nhìn thấy.

Lời khuyên

Một vài ví dụ về các điểm cần có trong bản Nội quy:

- Tất cả mọi người (kể cả phụ nữ, nam giới, thanh niên, người cao tuổi) đều tham gia đầy đủ
- Không ai được phép lấn át người khác trong các cuộc thảo luận
- Tất cả các ý kiến phải được tôn trọng
- Các ý kiến khác nhau luôn được lắng nghe
- Học viên phải giơ tay (hoặc ra hiệu) nếu muốn phát biểu hoặc muốn nói...

Hoạt động 3: Kỳ vọng của học viên

Mục đích

Hiểu và ghi chép lưu lại tất cả các kỳ vọng/mong đợi của học viên.

Thời gian dự kiến

30 phút

Đồ dùng

Bút viết, giấy khổ lớn hoặc bảng đen

Thông điệp chính

- Tập huấn viên cần giải thích về mong đợi các học viên sẽ hiểu “*Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin*”.
- Tập huấn viên cũng muốn biết về các mong đợi của học viên

Hướng dẫn hoạt động

- Tập huấn viên mời các học viên nói lên những điều họ mong đợi từ cuộc tập huấn.
- Tất cả các mong đợi (của tập huấn viên và của học viên) được viết lên giấy khổ lớn hoặc bảng đen.
- Danh sách các mong đợi cần được đặt gần phía trên của phòng tập huấn để mọi người có thể nhìn thấy.
- Để kết thúc hoạt động, tập huấn viên phát cho các học viên nội dung chương trình tập huấn, giải thích ngắn gọn các nội dung trong chương trình và khẳng định mục đích của tập huấn viên là đảm bảo mọi mong đợi của các học viên sẽ được đáp ứng bằng các hoạt động nhóm trong suốt chương trình.

Lời khuyên

- Tập huấn viên phải có một chút hiểu biết về mong đợi của học viên từ giai đoạn lên kế hoạch (xem Mục 1) và từ phần giới thiệu học viên (Hoạt động 1). Hoạt động này được thiết kế giúp hiểu và khẳng định các mong đợi của học viên một cách chính thức.
- Hoạt động này cần được nhắc lại liên tục trong suốt chương trình và trong khi đánh giá chương trình tập huấn (Hoạt động 19). Câu hỏi chính cần được hỏi ở đây là: *Liệu tất cả mong đợi của các học viên trong chương trình tập huấn sẽ đáp ứng?*
- Một số học viên có những mong đợi không thể được đáp ứng - ví dụ, một dự án nào đó sẽ phải bị dừng lại sau khi họ tham gia chương trình tập huấn này. Tập huấn viên cần động viên tinh thần của học viên, đề nghị họ suy nghĩ một cách thực tế về những gì khóa tập huấn có thể đạt được, và phải thừa nhận rằng, rất khó để chính phủ hay phía dự án tôn trọng những quyết định của cộng đồng. Điều quan trọng ở đây là chương trình tập huấn “FPIC” được thiết kế nhằm hỗ trợ cộng đồng hiểu hơn về các quyền của mình và bảo vệ các quyền đó ngay cả trong những tình huống khó khăn nhất.

Hoạt động 4: Nhận xét và thảo luận về giá trị của nguồn tài nguyên thiên nhiên của cộng đồng

Mục đích

- Khích lệ học viên tham gia vào quá trình đưa ra các nhận xét, phản hồi, và thảo luận về giá trị và cách sử dụng các nguồn tài nguyên thiên nhiên của họ.
- Nhằm hiểu rõ các quan điểm khác biệt giữa phụ nữ và nam giới.

Thời gian dự kiến

45 phút

Đồ dùng

Bộ tranh về tài nguyên thiên nhiên (xem Phụ lục B) - Chỉ sử dụng bức tranh nào phù hợp với cộng đồng - Dùng giấy khổ lớn, bút viết.

Thông điệp chính

Trước khi học về FPIC và cách thức mà nguyên tắc này có thể giúp các cộng đồng thực thi quyền tham gia vào quá trình ra quyết định đối với các dự án có ảnh hưởng đến đất đai và sinh kế của họ, hãy thảo luận về tài nguyên thiên nhiên của cộng đồng và những giá trị, cách sử dụng các nguồn tài nguyên. Việc này sẽ giúp đặt nguyên tắc FPIC vào bối cảnh cụ thể.

Hướng dẫn hoạt động

- Lập các nhóm nhỏ, từ 5-6 người/nhóm (tách riêng nhóm nam và nhóm nữ), và trao cho mỗi nhóm một bức tranh.
- Yêu cầu mỗi nhóm thảo luận về các giá trị và cách sử dụng các nguồn tài nguyên thiên nhiên được mô tả trong tranh.
- Tập huấn viên có thể sử dụng các câu hỏi sau:
  - Nguồn tài nguyên này có quan trọng đối với các thành viên trong cộng đồng không?
  - Nguồn tài nguyên này được sử dụng như thế nào?
  - Ai có trách nhiệm quản lý nguồn tài nguyên này?
  - Những giá trị nào gắn liền với nguồn tài nguyên này?
  - Cộng đồng sẽ bị ảnh hưởng như thế nào nếu có một dự án lớn gây ảnh hưởng tới nguồn tài nguyên này?
  - Hỏi nhóm phụ nữ về vai trò của họ trong cộng đồng, hỏi kỹ hơn về các mối quan tâm và kiến thức của họ, và mối liên kết giữa những yếu tố này với nguồn tài nguyên được mô tả trong tranh. Phụ nữ sẽ bị ảnh hưởng như thế nào nếu có một dự án lớn gây ảnh hưởng đến nguồn tài nguyên này? Sau đó hỏi tương tự với nhóm nam giới, ví dụ: Bản thân họ bị ảnh hưởng như thế nào nếu có một dự án lớn được thực hiện; Vai trò, kiến thức, lợi ích của nam giới trong tình huống đó?
- Các bức tranh được dán lên một tờ giấy khổ lớn và yêu cầu các nhóm viết hoặc vẽ hình nhằm tóm tắt các điểm chính của cuộc thảo luận.
- Mỗi nhóm đều phải trình bày kết quả làm việc trước tất cả các nhóm còn lại.

Lời khuyên

- Một cách để lập nhóm nhỏ là cắt bức tranh thành 5-6 mảnh nhỏ (như trò chơi ghép hình), và trao cho các học viên một cách ngẫu nhiên, rồi yêu cầu mọi người lắp ghép thành một bức tranh hoàn chỉnh. Lợi thế của hoạt động này là mọi người phải đứng lên, đi lại và ghép nhóm với những người mà bình thường họ thậm chí không nói chuyện với nhau. Cần chú ý đảm bảo rằng nam giới và nữ giới được xếp vào các nhóm khác nhau tốt nhất là trước khi phát các mảnh của bức tranh.
- Nếu việc thảo luận diễn ra chậm, yêu cầu học viên suy nghĩ và phát biểu về các nguồn tài nguyên thiên nhiên được miêu tả trong tranh và những nguồn tài nguyên này có liên hệ như thế nào đến sinh kế, sức khỏe, an ninh lương thực và nguồn nước, các giá trị văn hóa và tinh thần, các mối quan tâm khác về đa dạng sinh học và bảo tồn.
- Một phương án khác cho hoạt động này là yêu cầu học viên đi ra khỏi phòng tập huấn để quan sát cộng đồng và vị trí của cộng đồng trong môi trường tự nhiên. Học viên sẽ nhìn thấy gì? Những giá trị và cách sử dụng nào liên quan giữa con người và những nguồn tài nguyên họ nhìn thấy?
- Một phương án khác: Tranh, áp phích, hay một đoạn phim ngắn do tập huấn viên đưa ra có thể sẽ hữu ích trong việc bắt đầu hoạt động nhận xét và thảo luận này. Những đồ dùng này có thể do chính cộng đồng cung cấp.

Hoạt động 5: Hiểu về Đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện

Mục đích

Hiểu chính xác ý nghĩa của sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc “tự nguyện”.

Thời gian dự kiến

1 giờ (Tối thiểu)

Đồ dùng

Tham khảo Phụ lục C về hướng dẫn và kịch bản Diễn đàn kịch tương tác; Những người sẵn sàng đóng vai trong các vở kịch của Diễn đàn kịch tương tác (đó có thể là tập huấn viên hoặc học viên), người dẫn trò, đạo cụ và trang phục (không bắt buộc)

Thông điệp chính

- Các yếu tố của sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin có quan hệ với nhau, và các yêu cầu để đạt được sự đồng thuận của cộng đồng, nếu họ quyết định đưa ra. Các nguyên tắc “Tự nguyện”, “Được tham vấn trước”, và “Được cung cấp đầy đủ thông tin” bảo vệ chống lại việc lôi kéo (hay lợi dụng) trong các quá trình ra quyết định của cộng đồng.
- Mỗi yếu tố riêng biệt của nguyên tắc này có ý nghĩa quan trọng đặc biệt. Trong hoạt động này và hai hoạt động kế tiếp, chúng ta sẽ khám phá và tìm hiểu ý nghĩa của từng yếu tố.
- Sự đồng thuận của cộng đồng phải được đưa ra hoàn toàn tự nguyện.
- Tự nguyện có nghĩa là không có sự tác động, ép buộc, đe dọa, lôi kéo hoặc gây áp lực bởi những người thực hiện dự án, chính phủ, hay những nhóm khác có quyền lợi trong dự án vốn sẽ nói “Đồng ý” với một dự án nào đó, hoặc đưa ra quyết định trước khi cộng đồng sẵn sàng làm việc đó.
- Tự nguyện cũng có nghĩa là tất cả mọi người, kể cả phụ nữ, nam giới, người cao tuổi, thanh niên - đều được tự do tham gia vào quá trình ra quyết định.
- Tự nguyện có nghĩa là một cộng đồng có quyền nói “Không” đối với một dự án nào đó, hoặc không cho phép dự án được thực thi.

Hoạt động

- Hoạt động này là một diễn đàn kịch tương tác.
- Diễn đàn kịch tương tác là một hình thức sân khấu cộng đồng giàu tính tương tác và có sự tham gia. Trong bối cảnh này, một xung đột hay tranh chấp trong cộng đồng được diễn xuất, và các khán giả được khuyến khích tham gia vào hành động, thay thế một trong các nhân vật và nỗ lực để thay đổi các kết quả theo hướng tích cực.
- Diễn đàn kịch tương tác là một cơ hội để xác định và thực hiện các chiến lược tạo ra sự thay đổi trong đời sống thực.
- Trong suốt quá trình diễn xuất, khán giả (chính là học viên) sẽ được mời phát biểu về những vấn đề được mô tả trong vở kịch và đưa ra ý kiến về những ý tưởng nhằm tạo ra sự thay đổi.
- Phụ lục C sẽ cung cấp những thông tin cụ thể về hình thức Diễn đàn kịch tương tác, bao gồm những vai được diễn, câu hỏi dành cho khán giả, và kịch bản cho hoạt động cụ thể này.

Lời khuyên

- Cố gắng có sự can thiệp của ít nhất 3 khán giả trong mỗi cảnh diễn.
- Không nhất thiết phải có một kết thúc có hậu ở cuối mỗi sân khấu. Mục tiêu của hoạt động này là tạo ra được đối thoại của cộng đồng và tập dượt cho những hành động trong tương lai.
- Chúng ta đôi khi học được nhiều nhất từ một việc can thiệp không giải quyết được vấn đề.
- Không dễ dàng chấp nhận những giải pháp mang tính “kỳ diệu”, nghĩa là những giải pháp thay đổi triệt để bối cảnh cơ bản của một vở kịch. Ví dụ: một người thực hiện dự án đang rất hung hăng bỗng chốc trở nên thân thiện và lịch sự. Mặc dù chúng ta đều rất muốn những chuyển biến như vậy xảy ra, song với một phân tích vấn đề mang tính thực tế thì thực hiện như hoàn cảnh vốn có sẽ hữu ích hơn.
- Diễn đàn kịch tương tác có thể hiệu quả nếu được thực hiện trong môi trường giống như một hội thảo nhỏ, cho phép các học viên có thời gian tạo dựng lòng tin với nhau. Nếu có đủ thời gian thì một số trò chơi và bài tập khởi động có thể được thực hiện trước khi tiến hành Diễn đàn kịch tương tác. Phụ lục C có cung cấp một số trò chơi.

Hoạt động 6: Hiểu về đồng thuận dựa trên nguyên tắc “Được tham vấn trước”

Mục đích

Hiểu chính xác ý nghĩa của sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc “Được tham vấn trước”.

Thời gian dự kiến

1 giờ

Đồ dùng

Bút, giấy khổ lớn, bản sao các tình huống cho mỗi học viên (xem Phụ lục D)

Thông điệp chính

- Đồng thuận được tham vấn trước nghĩa là Anh/Chị đồng ý:
  - Trước khi Chính phủ giao đất cho các mục đích sử dụng đất cụ thể
  - Trước khi Chính phủ phê duyệt dự án cụ thể nào đó
  - Trước khi việc xây dựng của dự án bắt đầu (nói một cách cụ thể, tức là trước khi xe tải và xe ủi được đưa đến)
  - Cộng đồng phải có đủ thời gian để xem xét những thông tin mà họ được cung cấp
  - Cộng đồng phải có đủ thời gian để đưa ra một quyết định phù hợp với quá trình ra quyết định của cộng đồng đó; Không được phép có bất cứ một áp lực nào để bất cộng đồng đưa ra một quyết định nhanh chóng.
- Không phải lúc nào các cộng đồng cũng có cơ hội có được sự Đồng thuận trên nguyên tắc Được tham vấn trước. Tuy nhiên, họ vẫn có thể cố gắng gây ảnh hưởng đến dự án trong những thời điểm khác nhau trong suốt chu trình dự án và có thể tham gia vào quá trình ra quyết định dự án. Các dự án thường phải trải qua quá trình hình thành ý tưởng (hoặc đánh giá và lập kế hoạch khởi đầu); đánh giá khả thi và lập kế hoạch chi tiết; Xây dựng; Vận hành; Đóng cửa hoặc Ngừng hoạt động.

Hướng dẫn hoạt động

- Chia cả lớp thành 3 nhóm (hoặc nếu 3 nhóm này có nhiều hơn 6 hoặc 7 người thì lập thêm các nhóm bổ sung).
- Trao cho mỗi học viên một tình huống (mỗi nhóm một tình huống), yêu cầu họ nghiên cứu tình huống cùng nhau và trả lời các câu hỏi đối với mỗi tình huống.
- Tập huấn viên yêu cầu mỗi nhóm tóm tắt lại phần thảo luận của nhóm đó trên giấy.
- Mỗi nhóm cử người trình bày kết quả làm việc với các nhóm còn lại.
- Nếu cộng đồng đang ở trong tình trạng tương tự như mô tả ở tình huống (điều này có thể được xác định trong quá trình Lập kế hoạch), cần tập trung vào phần cuối cùng của hoạt động này, để tìm hiểu xem cộng đồng đã làm gì sau đó. Những ý tưởng, chiến lược, và nguồn lực nào đã được cộng đồng sử dụng để ứng phó với tình huống này? Kết quả là gì? Liệu cộng đồng có sẵn sàng hành động khác đi trong lần tới?

Lời khuyên

- Tình huống 1 đưa ra một tình trạng khi cộng đồng phát hiện ra một dự án trước khi dự án này được chính phủ phê duyệt; Tình huống 2 là khi một công ty khai khoáng đã bắt đầu tiến hành hoạt động thăm dò; và Tình huống 3 là trường hợp cộng đồng phát hiện ra một dự án đã được bắt đầu. Mục tiêu của hoạt động này là thảo luận về các khái niệm “trước”, “đúng lúc”, “muộn” so sánh với khái niệm “Sự đồng thuận được tham vấn trước” (như đã mô tả trong phần thông điệp chính).
- Tập huấn viên cần thúc đẩy phần thảo luận về việc cộng đồng có thể làm nếu bản thân họ ở vào các hoàn cảnh khác nhau được mô tả trong các tình huống giả định. Tập huấn viên cần nhấn mạnh rằng, không bao giờ là quá muộn khi làm việc với đơn vị phát triển dự án để họ nhận ra và ủng hộ nguyên tắc FPIC ngay cả khi dự án đã được thực hiện mà chưa có sự đồng thuận của cộng đồng. Nguyên tắc là như nhau dù xuất phát điểm có thể khác nhau.
- Hoạt động này và một số hoạt động khác yêu cầu các học viên phải tóm tắt phần thảo luận của họ trên giấy. Học viên được khuyến khích viết ra các câu trả lời ngắn gọn cho các câu hỏi thay vì chép lại từng từ của cuộc thảo luận. Việc quan trọng nhất là tất cả mọi thành viên tham gia và tập trung vào quá trình thảo luận hơn là dành quá nhiều thời gian để viết. Trong trường hợp trình độ đọc, viết của nhóm không cao, thậm chí không nên tóm tắt thảo luận vào giấy mà chỉ cần tập trung thảo luận, sau đó đưa ra tóm tắt và phản hồi bằng miệng.

Hoạt động 7: Hiểu về đồng thuận dựa trên nguyên tắc Được cung cấp đầy đủ thông tin

Mục đích

Hiểu chính xác ý nghĩa của sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc “Được cung cấp đầy đủ thông tin”

Thời gian dự kiến

1 giờ

Đồ dùng

Bút, giấy viết khổ lớn

Thông điệp chính

- Đồng thuận dựa trên nguyên tắc Được cung cấp đầy đủ thông tin nghĩa là anh/chị được cung cấp tất cả các thông tin liên quan đến dự án nào đó để đi đến quyết định có đồng ý với dự án đó hay không:
  - Thông tin phải được truyền tải qua ngôn ngữ mà bạn có thể hiểu được và được trình bày ở dạng dễ hiểu nhất
  - Thông tin phải trung thực và chính xác
  - Anh/Chị phải được tiếp cận tới những nguồn thông tin mang tính độc lập với thông tin do bên dự án hay chính quyền cung cấp
  - Anh/Chị phải được cung cấp thông tin về các phương án lựa chọn khác nhau đối với một dự án đang xem xét
  - Anh/Chị phải được tiếp xúc với chuyên gia về luật hay chuyên gia kỹ thuật, nếu cần, để hỗ trợ anh/chị trong việc ra quyết định.
- Cộng đồng có thể yêu cầu bản sao các tài liệu dự án, bao gồm các loại sau: Hợp đồng; Giấy phép thành lập hoặc giấy cấp phép; Cam kết về doanh thu; Cam kết về đền bù bồi thường, Sơ đồ dự án và các nguồn tài nguyên; Đánh giá tác động môi trường và Đánh giá tác động xã hội; Nghiên cứu về các phương án lựa chọn khác nhau; Biên bản ghi chép nội dung các buổi tham vấn cộng đồng; Kế hoạch tái định cư; Chi tiết cụ thể về việc dự án tuân thủ luật ở địa phương đó như thế nào — Tập huấn viên phải nêu ra những loại tài liệu khác cần được cung cấp nếu họ thấy là phù hợp với cộng đồng.

Hướng dẫn hoạt động

- Lập các nhóm nhỏ, mỗi nhóm từ 5-6 người, trao cho mỗi nhóm một tờ giấy khổ lớn và bút viết.
- Yêu cầu mỗi nhóm thảo luận và ghi ra giấy những câu hỏi mà họ có thể nghĩ ra đối với một dự án - Học viên muốn biết những gì về một dự án?
  - Nếu ở cộng đồng hiện có một dự án cụ thể đang được lên kế hoạch hay đang được thực hiện, yêu cầu học viên đặt câu hỏi đối với dự án đó.
  - Nếu ở cộng đồng hiện không có dự án nào cả, yêu cầu học viên thảo luận một số câu hỏi về dự án chặt phá rừng, khai khoáng, đập thủy điện hay đồn điền dầu cọ - Chọn một hoặc một số dự án liên quan nhiều nhất đến cộng đồng.
- Yêu cầu mỗi nhóm báo cáo kết quả làm việc trước lớp.

Lời khuyên

Trang 16 và trang 17 của Tài liệu Hướng dẫn của Oxfam về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin (FPIC) giới thiệu một danh sách các câu hỏi gợi ý để hỏi bên thực hiện dự án. Nếu các học viên gặp khó khăn trong việc triển khai câu hỏi của chính mình, có thể gợi ý họ tham khảo phần hướng dẫn về câu hỏi này. Khuyến khích học viên suy nghĩ những câu hỏi về dự án, ai là người đang thực hiện dự án, những tác động nào có thể gây ra đối với cộng đồng (gồm cả việc phải di cư và tái định cư) và các quá trình tham vấn và đàm phán cộng đồng.

Hoạt động 8: FPIC và luật

Mục đích

Tăng cường hiểu biết cơ bản về luật pháp trong nước và quốc tế, và các tiêu chuẩn ngành liên quan đến FPIC.

Thời gian dự kiến

1 giờ

Đồ dùng

Bản tài liệu phát cho phần trình bày kèm theo thông điệp chính (không bắt buộc)

Thông điệp chính

Tập huấn viên cần xây dựng những thông điệp chính cho hoạt động này. Các cộng đồng cần hiểu về bối cảnh pháp lý của nơi đó, và các tiêu chuẩn cụ thể về FPIC có thể được áp dụng trong hoàn cảnh của họ. Một bài trình bày chung chung không gắn kết với bối cảnh địa phương có thể sẽ không hiệu quả.

Tập huấn viên cần cân nhắc:

- Nếu khóa tập huấn dành cho các dân tộc bản địa, thì Tuyên ngôn Liên hiệp quốc về Quyền của Các dân tộc bản địa và Công ước của Tổ chức Lao động Quốc tế (ILO) 169 về các Dân tộc bản địa hay Bộ lạc là văn bản liên quan trực tiếp. Tập huấn viên phải chú ý nếu chính phủ nước đó đã phê chuẩn hai văn bản này, và nhấn mạnh những phần chính của hai văn bản này (Ví dụ: Điều 32(2) của bản Tuyên ngôn).
- Nếu khóa tập huấn dành cho đối tượng không phải dân tộc bản địa, thì việc tham khảo các văn kiện quốc tế về quyền con người khác như Công ước Quốc tế về Quyền Kinh tế, Xã hội, Văn hóa có thể hữu ích.
- Đã có những văn bản pháp lý trong nước nào hay phán quyết của tòa án liên quan đến FPIC, quyền tiếp cận thông tin, quyền tham gia vào quá trình ra quyết định, v.v... ai là đối tượng được pháp luật bảo vệ (Chỉ nhóm dân tộc bản địa hay tất cả mọi công dân?).
- Đã có những chính sách hay văn bản luật quốc gia nào nhằm thúc đẩy quyền của phụ nữ, trong đó có quyền được tham gia vào các thảo luận chung và các quá trình ra quyết định?
- Luật quốc tế về quyền con người được tôn trọng và luật pháp quốc gia được thực thi ở mức nào?
- Đã có các tòa án, tổ chức nhân quyền quốc gia, và các ban ngành khác trong việc bảo vệ quyền con người chưa và liệu họ đã tích cực trong việc này?

Nếu gần cộng đồng có một dự án đang được thực hiện, tập huấn viên cần biết rõ ai là người thực hiện, ai là người tài trợ, và có những tiêu chuẩn hay yêu cầu nào có thể bị dự án đó gây nguy hiểm. Những thông tin này cần được nhắc đến trong các thông điệp chính. Tùy thuộc vào từng dự án mà các tiêu chuẩn có thể bao gồm như sau:

- Các chính sách của công ty về nguyên tắc FPIC, quyền của các dân tộc bản địa, quyền con người, tham vấn cộng đồng, và giải quyết các khiếu nại.
- Hội nghị Bàn tròn về Dầu cọ bền vững đã có những yêu cầu cụ thể về FPIC và cơ chế khiếu nại.
- Tập đoàn Tài chính Quốc tế có đưa ra Tiêu chuẩn thực hành số 7 yêu cầu về nguyên tắc FPIC trong một số trường hợp và có cơ chế khiếu nại.
- Hội đồng Quản lý Rừng đã công nhận nguyên tắc FPIC.

Hướng dẫn hoạt động

- Tập huấn viên dành thời gian cho hỏi - đáp, câu đố và một số hoạt động khác tạo điều kiện cho học viên kiểm tra lại kiến thức của mình và làm rõ những vấn đề mà có thể họ chưa hiểu hết.
- Một phương án khác là yêu cầu học viên suy nghĩ về câu hỏi: Liệu các chiến lược pháp lý có hiệu quả trong việc bảo vệ quyền và lợi ích của họ, hay các chiến lược khác sẽ hiệu quả hơn?

Lời khuyên

- Tập huấn viên cần chuẩn bị cho hoạt động này như một phần của giai đoạn lập kế hoạch cho chương trình tổng thể.
- Các thông điệp chính bao gồm thông tin pháp lý nên mang tính chuyên môn cao và có thể khó hiểu. Tập huấn viên cần quyết định lượng thông tin đưa ra vừa đủ và phải nhận thức được việc có quá nhiều thông tin chưa chắc đã tốt. Ngoài ra, về phía học viên, có thể họ quan tâm và muốn có nhiều thông tin hơn. Vì vậy, lượng thông tin cần cung cấp cho học viên cần được xác định trong giai đoạn lập kế hoạch.
- Tập huấn viên cần nhớ rằng, chỉ có các dân tộc bản địa mới được quyền yêu cầu nguyên tắc FPIC. Tuy nhiên, FPIC cho thấy tốt nhất về nguyên tắc phát triển bền vững nên nó đã trở thành một nguyên tắc mà các chính phủ và các công ty phải tôn trọng trong quá trình tham vấn và đàm phán với tất cả các cộng đồng bị ảnh hưởng bởi dự án.
- Tập huấn viên cần nhận thức rằng, luôn có một khoảng cách giữa những gì luật đưa ra và việc thực hiện luật trong thực tế. Thường thì các cộng đồng phải dựa vào các phương thức ngoài luật để bảo vệ quyền và lợi ích của mình, và đó có thể là điểm quan trọng cho thảo luận trong hoạt động này.

Hoạt động 9: Những gì đang xảy ra ở cộng đồng

Mục đích

- Phản ánh những gì đang xảy ra ở cộng đồng.
- Củng cố những kiến thức đã học về FPIC.

Thời gian dự kiến

30 phút

Đồ dùng

Các câu hỏi đã được chuẩn bị trong Phụ lục E. Sao chép các câu hỏi này vào từng mảnh giấy, với 4 tờ giấy lớn. Một tờ ghi “Có/Đồng ý”, một tờ ghi “Không/Không đồng ý”, một tờ ghi “Tất cả mọi người”, và tờ còn lại ghi “Một số người”

Thông điệp chính

Chúng ta sẽ đưa ra ý kiến về những kiến thức đã học về FPIC gắn với thực tế những việc đang xảy ra ở cộng đồng.

Hướng dẫn

- Dán/treo tờ giấy ghi “Có/Đồng ý” ở một phía của phòng tập huấn, dán/treo tờ giấy ghi “Không/Không đồng ý” ở phía khác trong phòng.
- Yêu cầu 10 tình nguyện viên (mỗi người một câu hỏi) (chú ý đảm bảo số lượng cân bằng về nam và nữ).
- Yêu cầu cả nhóm lần lượt nghiên cứu từng câu hỏi.
- Đối với câu hỏi từ 1-5, hỏi học viên xem họ nghĩ câu trả lời là “Có/Đồng ý” hay không, hay có suy nghĩ khác. Những người tình nguyện đưa ra câu hỏi phải chủ động di chuyển về phía tờ giấy ghi “Có/Đồng ý”, “Không/Không đồng ý” hoặc đứng ở giữa hai tờ giấy này tùy thuộc vào câu trả lời của các học viên.
- Đối với câu hỏi từ 6-10, thay thế tờ giấy ghi “Có/Đồng ý” “Không/Không đồng ý” bằng tờ giấy “Tất cả mọi người” và “Một số người”. Yêu cầu học viên suy nghĩ xem liệu tất cả mọi người, hay chỉ một số người trong cộng đồng tham gia, được cung cấp thông tin, được hưởng lợi, v.v...
- Khuyến khích thảo luận. Thảo luận thêm về những ý kiến khác được đưa ra - trong đó có yếu tố giới: Liệu nam giới và nữ giới có cùng câu trả lời hay khác nhau trong cùng câu hỏi?

Lời khuyên

- Hoạt động này được sử dụng để phản ánh ở mức nhiều nhất có thể về các dự án đang được thực hiện trong hay gần cộng đồng. Nếu không có các dự án lớn như khai khoáng, khai thác gỗ, thì yêu cầu cộng đồng xem xét các câu hỏi trong bối cảnh các dự án nhỏ hơn như dự án làm đường, đào giếng nước hoặc trường học.
- Hoạt động này cần được thực hiện thoải mái và vui vẻ. Nếu học viên có các ý kiến khác nhau, thì người cầm thẻ câu hỏi được yêu cầu phải di chuyển (hoặc là phải nhảy, hoặc vừa chạy vừa nhảy, hoặc chạy) giữa các tờ giấy ghi “Có/Đồng ý”, “Không/Không đồng ý” tùy theo tiến trình của cuộc thảo luận.
- Mục đích của hoạt động này không nhằm vào việc phải thống nhất câu trả lời, mà thay vào đó, nhằm tìm hiểu các kinh nghiệm và ý kiến của tất cả học viên.

Trước khi bắt đầu Hoạt động 10, tập huấn viên cần giải thích cho học viên biết sẽ tiếp tục học về một số Phương pháp thực hành để sử dụng nguyên tắc FPIC trong việc bảo vệ quyền và lợi ích của họ. Có tất cả 7 bước (trong Tài liệu hướng dẫn của Oxfam về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin) và 7 bước này sẽ được bao quát trong 7 hoạt động tiếp theo.

Tập huấn viên phải giải thích cho học viên biết trong thực tế, các bước này không nhất thiết phải tuân theo thứ tự được trình bày ở đây. Ví dụ, một cộng đồng có thể cần đến sự hỗ trợ của tư vấn độc lập ngay sau khi cộng đồng đó biết về việc dự án đang được triển khai, và các thảo luận trong cộng đồng cần được diễn ra thường xuyên, không phải chỉ một lần duy nhất tại một thời điểm cụ thể nào đó. Và thực tế cuộc sống thì vô cùng phức tạp, không bao giờ tuân theo những gì mà chúng ta cho là đơn giản hay định trước.

Ngoài ra, đối với những chương trình tập huấn ngắn hơn, tập huấn viên có thể sử dụng Hoạt động 17. Hoạt động 17 này bao gồm tất cả 7 bước trong một hoạt động và chỉ cần hai giờ đồng hồ để hoàn thành.

Hoạt động 10: Bước 1: Tìm ra ai là người thực hiện dự án

Mục đích

Hiểu rõ ai là người chịu trách nhiệm thực hiện các dự án lớn

Thời gian dự kiến

30 phút

Đồ dùng

Bút, giấy khổ lớn hoặc bảng đen

Thông điệp chính

- Các anh/chị cần biết ai là người lên kế hoạch các dự án có thể ảnh hưởng tới cộng đồng của anh/chị. Sau đó anh/chị sẽ biết ai là người cần phải xin phép sự đồng ý của anh/chị.
- Đôi khi, có thể sẽ khó khăn trong việc tìm kiếm thông tin về người thực hiện dự án. Và các dự án lớn thường có cả lợi ích của công ty tư nhân và chính phủ.
- Nếu anh/chị gặp khó khăn nào trong việc tìm kiếm thông tin về dự án, anh/chị có thể yêu cầu sự hỗ trợ từ các tổ chức khác, trong đó có tổ chức phi chính phủ trong nước và phi chính phủ quốc tế. Truyền thông, bao gồm báo địa phương và báo quốc tế, hay các tạp chí chuyên ngành, có thể có thông tin về các dự án dự kiến.
- Có những trường hợp đơn vị thực hiện dự án đến từ nước khác. Điều này có thể gây thêm khó khăn trong việc liên hệ với họ và anh/chị có thể cần đến sự giúp đỡ từ những tổ chức khác nữa.

Hướng dẫn hoạt động

- Nếu có một dự án cụ thể đang được lên kế hoạch hoặc đang được thực hiện gần cộng đồng, yêu cầu học viên cho biết ai là người thực hiện dự án. Sau đó hỏi học viên các câu hỏi sau:
  - Công ty đó là công ty trong nước hay công ty nước ngoài?
  - Dự án đó được thực hiện bởi một hay các công ty hợp tác với nhau? Nếu vậy thì đó là những công ty nào?
  - Chính quyền có tham gia hay hưởng lợi gì từ dự án?
  - Ai là người tài trợ dự án?
  - Có các tổ chức nào khác tham gia vào dự án này không?
- Nếu xung quanh cộng đồng hiện không có dự án nào, yêu cầu học viên xác định loại hình của những tổ chức có thể thực hiện các dự án lớn, như dự án khai khoáng, dự án đập thủy điện, hay các đồn điền dầu cọ. Sử dụng các câu hỏi phụ bên trên để hướng dẫn thảo luận.
- Kết thúc hoạt động bằng việc củng cố lại kiến thức về tầm quan trọng của việc cộng đồng biết ai là người chịu trách nhiệm đối với các dự án lớn và đây là bước đầu tiên cần làm nhằm đòi lại quyền của cộng đồng trong việc quyết định những gì sẽ diễn ra trên đất đai của họ.

Lời khuyên

- Trong thực tế, hoạt động này yêu cầu học viên phải thực hiện việc vẽ sơ đồ về các bên liên quan. Tập huấn viên có thể nêu lên các lợi ích chính trị hay lợi ích khác và sự phát triển của dự án. Có những trường hợp, các công ty chỉ đơn giản là thực hiện những gì mà chính phủ muốn.
- Tham khảo Trang 12 và Trang 13 của Tài liệu hướng dẫn sử dụng của Oxfam về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin. Phần này cung cấp một số thông tin về những người phát triển dự án.
- Đây là hoạt động nhóm lớn, nên những thành viên lớn tiếng hay tự tin hơn sẽ thống lĩnh. Vì vậy, cần đảm bảo rằng tất cả mọi người đều có cơ hội đóng góp vào thảo luận - tập huấn viên cũng cần khích lệ những người ít nói phát biểu ý kiến của họ.

Hoạt động 11: Bước 2: Yêu cầu thông tin từ phía đơn vị phát triển dự án

Mục đích

Hiểu về thách thức trong việc thu thập thông tin và làm cách nào để vượt qua những thách thức này.

Thời gian dự kiến

45 phút

Đồ dùng

Bút, các mảnh giấy cỡ lớn

Thông điệp chính

- Việc biết một dự án được đề xuất sẽ có ảnh hưởng như thế nào đối với cộng đồng là rất quan trọng. Từ đó, cộng đồng có thể đưa ra quyết định dựa trên thông tin được cung cấp:
  - Đồng ý hay phản đối việc thực hiện dự án
  - Những thay đổi đối với thiết kế dự án theo mong muốn của cộng đồng
  - Những điều kiện mà cộng đồng cần được đáp ứng trước khi xem xét việc đồng ý với dự án.
- Quan trọng là cộng đồng của anh/chị phải được cung cấp đầy đủ thông tin về dự án, những tác động có thể xảy ra và những người phát triển dự án sẽ làm gì để ngăn chặn hay giảm thiểu các tác động tiêu cực - Thông tin cần bao gồm việc liệu dự án có khiến cộng đồng phải di cư và tái định cư.
- Yêu cầu có bản sao của các đánh giá tác động xã hội và đánh giá tác động môi trường để đảm bảo rằng tất cả mọi thành viên của cộng đồng đều được thông báo và tất cả đều hiểu về những tác động tiềm tàng.
- Thành viên của cộng đồng phải được tham gia vào quá trình triển khai các đánh giá tác động xã hội và tác động môi trường bởi họ là người hiểu biết sâu sắc nhất về môi trường nơi họ sống và cũng là đối tượng bị ảnh hưởng về sinh kế và môi trường do dự án lớn có thể gây ra.
- Thông tin phải được truyền tải bằng ngôn ngữ mà mọi người trong cộng đồng có thể hiểu được.
- Một phương pháp khác nhằm thu thập thông tin là mời bên phát triển dự án đến tham gia một cuộc họp cộng đồng nơi các thành viên có thể hỏi người/nhóm đó một số câu hỏi về dự án.
- Cộng đồng có thể tìm kiếm sự hỗ trợ từ các tổ chức địa phương trong việc hiểu rõ hơn về các thông tin mà cộng đồng thu thập được.
- Anh/Chị cũng có thể hỏi trực tiếp các ban ngành chính quyền liên quan. Họ có thể là: Bộ Tài nguyên và Môi trường, Tổng cục Khoáng sản, Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn hoặc Ngân hàng Nhà nước.
- Trong hoạt động 7, học viên đã phát triển một số câu hỏi về dự án - Những câu hỏi này có thể được sử dụng để hỏi đơn vị phát triển dự án hay bên chính quyền.
- Bây giờ, nhóm sẽ thảo luận về những thách thức họ có thể gặp phải trong việc thu thập thông tin về dự án, và cách vượt qua.

Hướng dẫn hoạt động

- Chia tờ giấy làm thành 2 cột, ghi trên đầu mỗi cột với một bên là “Thách thức”, một bên là “Giải pháp”.
- Chia học viên thành nhiều nhóm nhỏ, mỗi nhóm từ 5-6 người.
- Yêu cầu mỗi nhóm thảo luận về các thách thức (hay những vấn đề ngáng trở) họ có thể phải đối mặt trong quá trình thu thập thông tin về dự án, và cách để cộng đồng vượt qua hoặc đã vượt qua được những thách thức này trong quá khứ (Nói cách khác, giải pháp là gì và cộng đồng đã từng cố gắng làm gì trước đó để vượt qua).
- Yêu cầu mỗi nhóm ghi lại tóm tắt về phần thảo luận của mình trên giấy. Nếu nhóm có ít người biết chữ thì chỉ cần tập trung vào thảo luận.
- Cuối hoạt động, yêu cầu mỗi nhóm trình bày kết quả làm việc với cả lớp trong đó tập trung vào các giải pháp.

Lời khuyên

- Sử dụng trò chơi (Xem Mục 5.3 về các trò chơi) để chia học viên thành các nhóm nhỏ. Lợi ích của việc này là yêu cầu mọi người đứng dậy, di chuyển xung quanh và cảm thấy nhiệt tình hơn; Lợi ích thứ hai là lập được những nhóm trong đó các thành viên có thể chưa bao giờ làm việc cùng nhau.
- Tập huấn viên có thể nói rằng, đơn vị phát triển dự án cũng là một nguồn thông tin dự án mà cộng đồng có thể khai thác. Thông tin dự án có thể được thu thập từ những nguồn khác nhau, mang tính độc lập - Hoạt động 14 sẽ làm rõ hơn về nội dung này.

Hoạt động 12: Bước 3: Tổ chức các cuộc thảo luận cùng cộng đồng

Mục đích

- Đảm bảo tất cả các thành viên trong cộng đồng có thể tham gia vào các cuộc thảo luận cộng đồng và các quá trình ra quyết định.
- Hiểu về các mong muốn và quan điểm của phụ nữ và nam giới.

Thời gian dự kiến

1 giờ (Tối thiểu)

Đồ dùng

Bút, giấy viết khổ lớn (không bắt buộc)

Thông điệp chính

- Một khi các anh/chị đã liên hệ với bên phát triển dự án, các anh/chị cần bắt đầu thảo luận một cách chi tiết trong cộng đồng của mình.
- Toàn bộ cộng đồng - phụ nữ, nam giới, người cao tuổi, thanh niên phải được thông tin đầy đủ về dự án đề xuất.
- Điều này sẽ đảm bảo việc tất cả mọi người đều hiểu về những tác động tiềm tàng và cả lợi ích mà dự án có thể mang lại. Cộng đồng của anh/chị phải quyết định nếu những tác động tiêu cực có thể xảy ra là chấp nhận được hay không, và những lợi ích nào cộng đồng đòi hỏi từ dự án (nếu có).
- Một việc rất quan trọng là xem xét quan điểm của mọi thành viên trong cộng đồng - vì mỗi cá nhân có thể bị tác động bởi dự án theo những phương diện khác nhau. Cố gắng đảm bảo rằng, mọi thành viên kể cả phụ nữ, nam giới, thanh niên, người cao tuổi đều được tham gia vào quá trình ra quyết định. Bởi vì tác động của dự án lớn đến mỗi người là khác nhau.

Hướng dẫn hoạt động

- Lập hai nhóm — một nhóm nữ và một nhóm nam.
- Yêu cầu mỗi nhóm suy nghĩ về những mong muốn hay hi vọng của họ cho tương lai. Yêu cầu họ xem xét quan điểm về những tác động tiêu cực và tích cực của dự án (có thể là một dự án có thật hay một dự án tưởng tượng). Mỗi nhóm được hỏi nếu và làm thế nào một dự án có thể giúp đạt được những mong muốn của họ trong tương lai.
- Mỗi nhóm có thể vẽ tranh để trình bày kết quả thảo luận của nhóm. Tác động tiêu cực sẽ được thể hiện như nào? Tác động tích cực sẽ được vẽ như nào?
- Mời hai nhóm chia sẻ những mong muốn và quan điểm của họ về dự án. Thảo luận về những điểm chung và điểm khác biệt của hai nhóm, tìm hiểu nguyên nhân của những sự khác biệt này.
- Tập huấn viên kết thúc hoạt động bằng việc củng cố lại thông điệp, rằng hi vọng và quan điểm của tất cả mọi người đều quan trọng và có giá trị, và rằng mọi thành viên trong cộng đồng đều phải được tham gia vào quá trình thảo luận và ra quyết định của cộng đồng.

Lời khuyên

- Hoạt động này tập trung vào những vấn đề được coi là quan trọng đối với cộng đồng, và có thể ảnh hưởng đến quá trình ra quyết định trong tương lai và các đàm phán với đơn vị phát triển dự án. Hoạt động cũng tập trung vào sự khác biệt giữa mong muốn và quan điểm của phụ nữ và nam giới.

Hoạt động 13: Bước 4: Cộng đồng đàm phán với đơn vị phát triển dự án

Mục đích

Hiểu về việc đàm phán với bên phát triển dự án và làm thế nào để vượt qua những khó khăn trong quá trình đàm phán này.

Thời gian dự kiến

1 giờ (Tối thiểu)

Đồ dùng

Tham khảo kịch bản và hướng dẫn Diễn đàn kịch tương tác trong Phụ lục C. Mọi người sẵn sàng đóng vai trong vở kịch của Diễn đàn kịch tương tác (cả tập huấn viên và học viên có thể cùng tham gia), người dẫn trò, đạo cụ và trang phục (không bắt buộc)

Thông điệp chính

- Với tư cách là một cộng đồng, các anh/chị có quyền được tham vấn và đàm phán với đơn vị phát triển dự án.
- Các anh/chị có thể tham gia vào việc đưa ra các quan điểm và điều kiện nhằm giải quyết các tác động môi trường, xã hội, và kinh tế mà dự án có thể gây nên, hoặc giảm thiểu những tác hại có thể xảy đến.
- Trao đổi với bên phát triển dự án không có nghĩa là anh/chị cho phép họ thực hiện dự án.
- Lưu giữ các biên bản cuộc họp với đơn vị phát triển dự án, bao gồm ngày tháng, thành viên tham dự và những nội dung đã thảo luận.
- Đơn vị thực hiện dự án phải tham vấn với cộng đồng và đạt được Sự đồng thuận trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin trong giai đoạn đầu tiên của quá trình hoạch định dự án và trước tất cả các bước khác trong dự án.
- Nếu có khả năng phải thực hiện tái định cư, các điều khoản phải được đàm phán với đơn vị phát triển dự án và được lưu lại ở dạng văn bản trước khi có những quyết định cuối cùng.
- Việc xây dựng của các dự án phát triển lớn luôn mang lại lợi nhuận lớn về tài chính cho đơn vị phát triển dự án và chính phủ. Nhưng thật không may, cộng đồng thường không có cơ hội chia sẻ những lợi ích về tài chính hay nhiều lợi ích khác từ dự án.
- Việc đưa ra các cơ chế của việc “chia sẻ lợi ích” có thể bảo đảm các cộng đồng bị ảnh hưởng bởi dự án sẽ nhận được một số lợi ích từ chính dự án - Cộng đồng có thể đàm phán với đơn vị phát triển dự án (và có thể là với cả chính phủ) về các vấn đề lợi ích lợi nhuận.
- Điều quan trọng là tất cả mọi thành viên trong cộng đồng - phụ nữ, nam giới, thanh niên, và người cao tuổi - đều tham gia vào việc đàm phán với đơn vị phát triển dự án, chứ không chỉ một vài vị lãnh đạo hay “nhóm ưu tú”, những người có thể chỉ quan tâm tới việc hưởng lợi nhiều nhất cho cá nhân mà bán rẻ cả cộng đồng.
- Đàm phán với đơn vị phát triển dự án có thể rất khó khăn - Hoạt động này cũng tìm hiểu một số khó khăn hay gặp phải.

Hướng dẫn hoạt động

- Hoạt động này là một phần trình diễn kiểu Diễn đàn kịch tương tác.
- Phụ lục C có kịch bản cho hoạt động này.

Lời khuyên

- Cố gắng có ít nhất ba sự can thiệp của khán giả trong mỗi cảnh diễn.
- Cần nhớ rằng, không bắt buộc phải có một kết thúc có hậu ở cuối hoạt động diễn đàn — Mục đích của Diễn đàn kịch tương tác là đối thoại của cộng đồng và tập dượt cho hành động trong tương lai. Chúng ta đôi khi học được nhiều nhất từ một sự can thiệp chưa giải quyết được vấn đề.
- Học viên cần làm quen với Diễn đàn kịch tương tác sau khi đã vận dụng trong Hoạt động 5. Có thể không cần trò chơi khởi động hay hướng dẫn lại hoạt động này.
- Khuyến khích các học viên — những người đã không tham gia vào vai diễn viên quan sát trong Diễn đàn kịch tương tác đầu tiên - tham gia vở kịch lần này.

Hoạt động 14: Bước 5: Tìm kiếm tư vấn độc lập

Mục đích

Hiểu ai là người có thể cung cấp cho cộng đồng những tư vấn độc lập.

Thời gian dự kiến

30 phút

Đồ dùng

Bút, giấy khổ lớn hoặc bảng đen

Thông điệp chính

- Đàm phán với đơn vị phát triển dự án có thể rất khó, như hoạt động trước đã chỉ ra. Đôi khi, những người phát triển dự án cố gắng tránh không cho cộng đồng tham gia vào dự án và những vấn đề liên quan có thể rất phức tạp.
- Các anh/chị cần cố gắng có được những tư vấn về chuyên môn và pháp lý nhằm giúp các anh/chị hiểu về ảnh hưởng của dự án đề xuất.
- Cần nhớ rằng, quyết định mà các anh/chị đưa ra phải là quyết định dựa trên thông tin đầy đủ. Điều quan trọng là không được dựa hoàn toàn vào mọi thông tin mà dự án cung cấp. Thường thì đơn vị phát triển dự án tìm cách làm cho dự án nghe có vẻ tốt đối với các cộng đồng bị ảnh hưởng nhằm đạt được sự đồng thuận của họ và bên dự án có thể không cung cấp đầy đủ thông tin về dự án - nhất là thông tin về những rủi ro hay tác động tiêu cực.
- Thông tin từ các nguồn khác sẽ đảm bảo các anh/chị có sự hiểu biết đầy đủ về tác động của dự án trong ngắn hạn và dài hạn, và về quyền của các anh/chị trong những dự án đó.
- Thông tin này có thể giúp các anh/chị đưa ra thêm nhiều câu hỏi đối với đơn vị phát triển dự án về cách thức họ làm để kiểm soát các nguy cơ và ngăn chặn những tác động tiêu cực.

Hướng dẫn hoạt động

- Yêu cầu học viên gợi ý tên của một số cá nhân và tổ chức có thể cung cấp cho cộng đồng những tư vấn độc lập, và ai đã từng làm việc này ở cộng đồng trong quá khứ. Xác định ai là người mà cộng đồng đã tiếp cận hoặc có mối liên hệ - việc này rất có ích cho những kế hoạch hành động trong tương lai.
- Viết những thông tin đó trên ra giấy.

Lời khuyên

- Nằm trong phần chuẩn bị, tập huấn viên có thể triển khai một danh sách các tổ chức địa phương, những tổ chức có thể hỗ trợ cộng đồng - tập huấn viên cần kiểm tra lại thông tin với các tổ chức này về những dịch vụ hay tư vấn mà họ có thể cung cấp, họ hỗ trợ tình nguyện hay có tính phí.
- Nếu các tư vấn độc lập này có mất phí, tập huấn viên nên hỏi thêm thông tin về mức phí, hoặc gợi ý những nơi cung cấp tư vấn khác.
- Trang 28 và Trang 29 của Tài liệu hướng dẫn sử dụng của Oxfam về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin cung cấp một danh sách các tổ chức có thể hỗ trợ cộng đồng - tuy nhiên, hầu hết các tổ chức này là tổ chức quốc tế, cho nên có thể không hữu ích như các tổ chức địa phương.

Hoạt động 15: Bước 6: Đưa ra quyết định với tư cách một cộng đồng

Mục đích

- Hiểu về các quá trình ra quyết định của cộng đồng
- Đảm bảo các quá trình ra quyết định trong tương lai sẽ bao gồm tất cả các thành viên, trong đó có phụ nữ, thanh niên và người cao tuổi.

Thời gian dự kiến

1 giờ (Tối thiểu)

Đồ dùng

Bút, giấy khổ lớn

Thông điệp chính

- Đồng thuận trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin là một quyền mang tính tập thể - không phải quyền của một cá nhân. Vì vậy, cộng đồng phải đưa ra quyết định cùng nhau.
- Việc ra quyết định của cộng đồng bao gồm đánh giá về những tác động tích cực và tiêu cực của dự án, và những ý kiến về toàn bộ lợi ích của dự án đối với cộng đồng.
- Mọi thành viên của cộng đồng - phụ nữ, nam giới, thanh niên, người cao tuổi – phải được tham gia vào các quá trình ra quyết định.
- Nếu cộng đồng của anh/chị tin rằng dự án này là không tích cực đối với cộng đồng mình, các anh/chị có thể nói “Không” - hay nói cách khác, là không cho phép dự án được thực hiện. Ngoài ra, cộng đồng có thể muốn dự án được tiếp tục chỉ khi nào các điều kiện nhất định được đáp ứng - những điều kiện này có thể liên quan đến lợi ích cộng đồng và làm giảm những thiệt hại hay tác động tiêu cực của dự án.
- Dự án chỉ có thể được tiếp tục nếu sự đồng thuận của cộng đồng được đưa ra đối với cả chính quyền và đơn vị phát triển dự án.
- Nếu cộng đồng trao sự đồng thuận của mình cho đơn vị phát triển dự án, những điều kiện liên quan đến sự đồng thuận này cần được viết ra cụ thể để mọi người hiểu rõ các điều kiện trao đổi với sự đồng thuận là những gì.

Hướng dẫn hoạt động

- Lập các nhóm: phụ nữ, nam giới, nữ thanh niên, nam thanh niên.
- Yêu cầu mỗi nhóm đưa ra ý kiến về việc gần đây họ tham gia vào các quá trình ra quyết định ở cộng đồng như thế nào:
  - Những vấn đề mà họ có trách nhiệm trong việc ra quyết định là gì?
  - Những quyết định đó được đưa ra như thế nào?
  - Có những vấn đề nào mà họ không thể ra quyết định?
  - Liệu họ có bị gạt ra trong những thảo luận và quá trình ra quyết định của cộng đồng, hoặc nếu họ chỉ có thể tham gia bằng cách nào đó, tại sao việc đó lại xảy ra?
- Sau đó, yêu cầu mỗi nhóm đưa ra ý kiến về việc họ muốn được tham gia như thế nào vào quá trình ra quyết định trong tương lai về những dự án gần cộng đồng của họ?
  - Những rào cản nào cần phải được vượt qua nhằm giúp họ có thể tham gia vào các quá trình ra quyết định?
- Yêu cầu các học viên cùng trở về chỗ cũ. Yêu cầu mỗi nhóm cho biết mong muốn của họ về cách thức họ sẽ tham gia trong quá trình ra quyết định đối với những dự án lớn trong tương lai. Khuyến khích cả lớp thảo luận.

Lời khuyên

- Hoạt động này không được cố đạt đến việc có một quyết định của cộng đồng về một dự án đang được lên kế hoạch gần nơi cộng đồng sinh sống (nếu ở đó thực sự đang có một dự án). Việc ra quyết định của cộng đồng là phức tạp và tốn nhiều thời gian - tốn hơn rất nhiều so với hoạt động trong lớp tập huấn. Cần nhớ rằng, đây là một nội dung tập huấn, không phải là một phần ra quyết định.
- Thay vào đó, hoạt động này được thiết kế nhằm khuyến khích những chia sẻ và thảo luận về việc quyết định được đưa ra như thế nào trong cộng đồng, và làm thế nào các quá trình ra quyết định trong tương lai sẽ có được ý kiến của mọi thành viên trong cộng đồng.
- Phụ nữ ở nhiều cộng đồng thường phải đối mặt với nhiều rào cản trong việc tham gia vào quá trình ra quyết định ở cộng đồng (và cả ở hộ gia đình). Tập huấn viên vì vậy cần điều khiển hoạt động này thật cẩn thận. Cuộc thảo luận về phương pháp tăng sự tham gia của phụ nữ trong các quá trình ra quyết định có thể mang lại hậu quả tiêu cực cho những phụ nữ trong nhóm. Nói chuyện với những nhóm phụ nữ đến từ cộng đồng trong suốt chương trình tập huấn FPIC sẽ giúp tập huấn viên hiểu và tránh được những rủi ro này.
- Nếu có bất cứ sự miễn cưỡng nào từ một số học viên trong việc ủng hộ sự tham gia của tất cả các thành viên trong cộng đồng (ví dụ như sự tham gia của phụ nữ và thanh niên), thì tập huấn viên cần thử thách họ. Tập huấn viên có thể yêu cầu học viên đó đưa ra ví dụ về vai trò truyền thống của phụ nữ trong việc ra quyết định. Tập huấn viên có thể yêu cầu đưa ra ví dụ về việc làm thế nào phụ nữ và nam giới kết hợp với nhau nhằm đạt được mục tiêu hay nhiệm vụ chung, và thảo luận làm thế nào để những đóng góp của phụ nữ và nam giới được đánh giá một cách công bằng. Tập huấn viên cũng cần làm rõ, rằng FPIC và quyền được tham gia vào quá trình ra quyết định là quyền của tất cả mọi người, không chỉ dành cho nam giới hay một số nam giới.
- Thảo luận của cả nhóm lớn là rất quan trọng vì nó cho phép các quan điểm khác nhau được lắng nghe và hi vọng từ đó sẽ mang lại kết quả là cam kết về sự tham gia của tất cả các thành viên trong cộng đồng trong các quá trình ra quyết định trong tương lai.

Hoạt động 16: Bước 7: Trao đổi thông tin thường xuyên với đơn vị phát triển dự án

Mục đích

- Hiểu FPIC là một quá trình liên tục.
- Học các cách trao đổi thông tin thường xuyên, liên tục với đơn vị phát triển dự án

Thời gian dự kiến

30 phút

Thông điệp chính

- Đồng thuận trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin là một quá trình liên tục. Các dự án phát triển lớn thường tốn nhiều năm để lên kế hoạch và bắt đầu, và có thể tác động đến cộng đồng của các anh/chị trong nhiều năm, hoặc thậm chí là nhiều thế hệ.
- FPIC không phải là quá trình “một lần duy nhất”, FPIC là một quá trình liên tục. Có nghĩa là thảo luận và cam kết thường xuyên giữa đơn vị phát triển dự án và cộng đồng bị ảnh hưởng là một việc làm cần thiết. Trao đổi thường xuyên là một cách đảm bảo rằng các cộng đồng được tiếp cận với thông tin trong suốt vòng đời của dự án và có thể tham gia vào các quá trình ra quyết định đang diễn ra.
- Đơn vị phát triển dự án cần bảo đảm việc các anh/chị được thông tin thường xuyên về dự án. Các anh/chị phải có được cơ hội để đưa ra câu hỏi và đặt ra những vấn đề mà anh/chị quan tâm. Nguyên tắc FPIC phải được tôn trọng trong suốt cả quá trình. Không bao giờ là muộn khi làm việc với đơn vị phát triển dự án để yêu cầu họ tuân thủ nguyên tắc FPIC.
- Các dự án lớn nói chung trải qua các giai đoạn:
  - Lên ý tưởng (hoặc đánh giá và lập kế hoạch khởi đầu)
  - Đánh giá tính khả thi và lập kế hoạch chi tiết
  - Xây dựng
  - Vận hành
  - Đóng cửa hay ngừng hoạt động.
- Đại diện của cộng đồng phải giám sát dự án, nếu dự án được tiếp tục. Việc quan trọng là cộng đồng cần theo dõi liệu đơn vị phát triển dự án có thực hiện những cam kết mà họ hứa hay không.
- Các anh/chị có thể muốn thành lập một diễn đàn lâu dài giữa cộng đồng và đơn vị phát triển dự án để trao đổi thông tin thường xuyên. Diễn đàn này cũng có thể được tận dụng để xử lý những vấn đề anh/chị quan tâm hay những khiếu nại phát sinh đối với dự án. Diễn đàn phải gồm phụ nữ, nam giới, thanh niên, và người cao tuổi trong cộng đồng.

Hướng dẫn hoạt động

- Hoạt động này chỉ nói về lý thuyết (không có hoạt động vận động nào); Theo đó, tập huấn viên chỉ nhắc lại rất nhanh 7 bước trước khi chuyển sang hoạt động 18, hoạt động dành cho việc đưa ra các ý kiến chia sẻ và lên kế hoạch hành động của cộng đồng.

Hoạt động 17 gộp 7 bước từ Hoạt động 10 đến Hoạt động 16 trong một hoạt động ngắn hơn, cần khoảng 2 giờ để hoàn thành. Thực hiện Hoạt động 17 khi chỉ có ít thời gian dành cho tập huấn.

Tập huấn viên cần giải thích cho học viên, rằng trong thực tế, các bước này không nhất thiết phải tuân theo thứ tự được trình bày ở đây. Ví dụ, một cộng đồng có thể cần đến sự hỗ trợ của tư vấn độc lập ngay sau khi cộng đồng đó biết về việc dự án đang được triển khai, và các thảo luận trong cộng đồng cần được diễn ra thường xuyên, không phải chỉ một lần duy nhất tại một thời điểm cụ thể nào đó. Và thực tế cuộc sống thì vô cùng phức tạp, không bao giờ tuân theo những gì mà chúng ta cho là đơn giản hay định trước.

Hoạt động 17: Bài học về các bước 1-7 (Phương án B)

Mục đích

Hiểu về một số phương pháp thực tiễn trong việc sử dụng FPIC để bảo vệ quyền và lợi ích của cộng đồng.

Thời gian dự kiến

2 giờ

Đồ dùng

Bút, 7 tờ giấy khổ lớn, Tài liệu hướng dẫn của Oxfam về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước, và Được cung cấp đầy đủ thông tin, hoặc thẻ thông tin về Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước, và Được cung cấp đầy đủ thông tin

Thông điệp chính

- Bảy bước sau đây là những phương pháp gợi ý nhằm sử dụng FPIC để bảo vệ quyền và lợi ích của cộng đồng.
- Bảy bước này giúp bảo đảm rằng khi một cộng đồng đưa ra sự đồng thuận của mình đối với một dự án, thì sự đồng thuận đó hoàn toàn là “tự nguyện”, “được tham vấn trước” và “được cung cấp đầy đủ thông tin”.
- Bảy bước cụ thể như sau:
  - Bước 1: Tìm ra ai là đơn vị phát triển dự án
  - Bước 2: Yêu cầu thông tin từ đơn vị phát triển dự án
  - Bước 3: Tổ chức thảo luận cùng cộng đồng
  - Bước 4: Cộng đồng đàm phán với đơn vị phát triển dự án
  - Bước 5: Tìm kiếm tư vấn độc lập
  - Bước 6: Đưa ra quyết định với tư cách là một cộng đồng
  - Bước 7: Trao đổi thông tin thường xuyên với đơn vị phát triển dự án.

Hướng dẫn hoạt động

- Chia các tờ giấy ra thành hai cột. Một cột là “Thách thức”, và một cột là “Giải pháp”.
- Lập 7 nhóm, giao cho mỗi nhóm một bước nói trên để thảo luận với bút và giấy khổ lớn.
- Đầu tiên, yêu cầu mỗi nhóm đọc nội dung bước mà nhóm được giao – mỗi nhóm tham khảo trang liên quan trong Tài liệu hướng dẫn của Oxfam về Sự đồng thuận trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước, và Được cung cấp đầy đủ thông tin; hoặc thẻ Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước, và Được cung cấp đầy đủ thông tin.
- Yêu cầu mỗi nhóm thảo luận về những thách thức (hay rào cản) mà họ có thể phải đối mặt trong thực hiện bước của họ, và cách thức để cộng đồng vượt qua hoặc đã từng vượt qua trong quá khứ những thách thức này (nói cách khác, giải pháp là gì và cộng đồng đã từng cố gắng làm gì trước đây).
- Yêu cầu cộng đồng vẽ ra kinh nghiệm cụ thể của họ. Những ý tưởng, chiến lược và nguồn lực nào đã được cộng đồng sử dụng để vượt qua các thách thức đã được xác định trong hoạt động này? Kết quả là gì?
- Yêu cầu mỗi nhóm tóm tắt phần thảo luận ra giấy.
- Yêu cầu các nhóm trình bày kết quả thảo luận trước lớp.
- Dành một chút thời gian để cả lớp thảo luận về những điều họ đã học được qua hoạt động này.

Lời khuyên

- Nếu số người tham gia tập huấn không nhiều, thì một số bước có thể được xếp cùng nhau và mỗi nhóm sẽ được yêu cầu thực hiện hoạt động của hai hay ba bước.
- Tập huấn viên có thể sử dụng tranh minh họa cho từng bước như một gợi ý cho phần thảo luận. Những tranh này có sẵn trong Tài liệu hướng dẫn của Oxfam về Sự đồng thuận trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin. Việc này có thể hiệu quả hơn là đọc nội dung từng bước, nhất là khi các học viên bị hạn chế về trình độ biết chữ.

Hoạt động 18: Thu hoạch của học viên và lập kế hoạch hành động cộng đồng

Mục đích

Giúp mọi người đưa ra các ý kiến và thảo luận về hành động của cộng đồng như một kết quả của tập huấn FPIC

Thời gian dự kiến

1 giờ

Đồ dùng

Bút, ba tờ giấy khổ lớn với ba chủ đề “Một tháng sau”, “Ba tháng sau”, và “Trong một năm”

Thông điệp chính

- Các nhóm đã học về FPIC và cách thức theo đó nguyên tắc FPIC có thể bảo vệ quyền và lợi ích của cộng đồng.
- Mục đích của hoạt động này là suy nghĩ về hành động mà cộng đồng có thể muốn thực hiện sau khi họ hiểu về FPIC, và bắt đầu quá trình triển khai một kế hoạch hành động cộng đồng.
- Chúng ta sẽ không đưa ra tất cả các câu trả lời trong ngày hôm nay, nhưng chúng ta sẽ tạo ra một sự khởi đầu. Cộng đồng có thể muốn tổ chức các cuộc họp khác để tiếp tục quá trình lên kế hoạch hành động này.

Hướng dẫn hoạt động

- Yêu cầu tất cả học viên chia sẻ về những gì họ học được trong suốt chương trình tập huấn FPIC. Nếu họ muốn, họ có thể viết ra giấy, hoặc thảo luận riêng với một hoặc hai người khác. Dành khoảng 5 phút cho việc này.
- Lập nhóm từ 5-6 người - Có thể là nhóm riêng của phụ nữ và nam giới hoặc gộp chung cả nam lẫn nữ trong một nhóm.
- Yêu cầu mỗi nhóm suy nghĩ về hành động họ muốn cả cộng đồng cùng nhau thực hiện trong thời gian:
  - Một tháng sau
  - Trong ba tháng sau
  - Trong một năm
- Yêu cầu các nhóm trình bày lại trước lớp, viết các ý tưởng của họ trên ba tờ giấy.
- Dành thời gian cho cả lớp thảo luận về những ý tưởng này, cách thức để những thành viên khác trong cộng đồng mà chưa tham gia tập huấn này có thể tham gia vào hành động, và cách thức để tiến hành những ý tưởng trên.

Lời khuyên

Đảm bảo hoạt động này sẽ được ghi chép lại cẩn thận và mọi người đều được sở hữu các bản lưu.

Hoạt động 19: Đánh giá chương trình tập huấn và kết thúc

Mục đích

Đánh giá chương trình tập huấn FPIC.

Thời gian dự kiến

30 phút

Đồ dùng

Bút, bản sao các bản đánh giá dành cho mỗi học viên và/hoặc giấy khổ lớn

Thông điệp chính

- Chương trình tập huấn FPIC đã gần kết thúc. Trước khi kết thúc, tập huấn viên mong muốn:
  - Biết học viên có nâng cao được kiến thức về FPIC sau khi tham gia chương trình tập huấn
  - Biết những mong đợi của học viên về chương trình tập huấn có được đáp ứng không (tham khảo phần thảo luận ở Hoạt động 3)
  - Cải thiện và điều chỉnh nội dung chương trình tập huấn tiếp theo.
- Tập huấn viên cũng nên chúc mừng sự thành công của khóa tập huấn với các học viên.

Hướng dẫn hoạt động

- Mục 5.2 cung cấp một số công cụ đánh giá hoặc tập huấn viên có thể tự xây dựng bản đánh giá của riêng họ.
- Lựa chọn một hoặc hai công cụ đánh giá mà tập huấn viên nghĩ là phù hợp nhất và lịch sự đề nghị học viên hoàn thành bản đánh giá hoặc tham gia vào hoạt động đánh giá.
- Kết thúc buổi đánh giá bằng việc cảm ơn mọi người đã tham gia và chúc mừng họ đã hoàn thành thành công khóa học FPIC.

Lời khuyên

- Dành thời gian cho học viên hoàn thành bản đánh giá – lưu ý thu thập tất cả các bản đánh giá.
- Suy nghĩ về việc sẽ sử dụng các thông tin thu được từ quá trình đánh giá để cải thiện chất lượng của các chương trình tập huấn FPIC trong tương lai.
- Tập huấn viên nên trao cho mỗi học viên một giấy chứng nhận về việc họ đã hoàn thành chương trình tập huấn FPIC.

3 CÁC NỘI DUNG THAM KHẢO KHÁC

3.1 Lời khuyên cho tập huấn viên

Dưới đây là một số lời khuyên khác cho tập huấn viên:

- Đưa ra lời hướng dẫn rõ ràng bao gồm thời lượng cụ thể cho từng hoạt động và không kéo dài quá thời gian quy định.
- Nếu tập huấn viên đặt câu hỏi cho một nhóm thì hãy hỏi lần lượt từng câu một.
- Nếu có thể, cố gắng đặt những câu hỏi cho phép học viên có thể mô tả hoặc giải thích về điều đó hơn là chỉ đặt những câu hỏi Có/Không.
- Khuyến khích tất cả mọi người đều tham gia trả lời – đôi khi tập huấn viên có thể đưa ra các câu hỏi hướng trực tiếp đến những người chưa bao giờ phát biểu, hoặc yêu cầu những người này tường thuật lại kết quả thảo luận của nhóm nhỏ trong nhóm lớn. Cố gắng tránh tình trạng những người nói to và tự tin hơn chiếm ưu thế.
- Cố gắng kết hợp các nhóm với nhau trong từng hoạt động để các học viên có cơ hội lắng nghe và chia sẻ quan điểm của mình với những người khác trong chương trình tập huấn.
- Cung cấp thông tin chính xác - nếu tập huấn viên không biết câu trả lời trước một câu hỏi thì phải thẳng thắn thừa nhận điều này và nếu có thể, cho biết sẽ tìm ra câu trả lời để chia sẻ với học viên sau đó.
- Nếu có những học viên chia sẻ thông tin mà tập huấn viên biết là không chính xác, hãy chỉnh lại. Nhưng cần lưu ý rằng thông tin không phải là một chiều, nên sẽ rất bình thường nếu mọi người không đồng ý với ý kiến của tập huấn viên.
- Cố gắng giữ tính liên tục trong chương trình đào tạo để toàn bộ chương trình được hoàn thành. Mặc dù có một số cuộc thảo luận có thể rất thú vị và có giá trị đối với học viên, nhưng cũng cần cân đối với thời lượng chung của chương trình để tất cả mọi người cùng hoàn thành chương trình đào tạo.
- Dành thời gian để đánh giá việc đang diễn ra và “kiểm tra” học viên trong chương trình đào tạo - Điều này sẽ giúp xác định học viên có nắm rõ được những thông tin đang được thảo luận, và chương trình giảng dạy có phù hợp với học viên hay không. Nếu không, chương trình phải được điều chỉnh để tất cả mọi học viên cùng hiểu và tích cực tham gia.

Vai trò của tập huấn viên không phải là trung gian hòa giải (hoặc cố gắng giải quyết) xung đột hay bất đồng giữa các thành viên của cộng đồng. Tuy nhiên, nếu có xung đột hoặc bất đồng nghiêm trọng phát sinh trong quá trình đào tạo, tập huấn viên nên can thiệp. Mục đích của việc can thiệp là để chương trình đào tạo được tiếp tục, chứ không phải cố gắng giải quyết mâu thuẫn.

Tập huấn viên cần lưu ý:

- Hiểu rằng không phải tất cả các học viên đều đồng lòng với nhau.
- Nếu cần, lưu ý rằng sự bất đồng sẽ làm gián đoạn chương trình tập huấn.
- Nhắc nhở học viên rằng mục đích của chương trình là để tất cả mọi người cùng hiểu về nguyên tắc FPIC.
- Đề nghị với học viên rằng các bất đồng nên được giải quyết khi khác và tại nơi khác.
- Yêu cầu những người có bất đồng ý kiến dừng tranh cãi và cả nhóm tập trung sự chú ý vào các hoạt động hiện tại.

3.2 Đánh giá chương trình tập huấn FPIC

Đánh giá là quá trình thẩm định giá trị của chương trình tập huấn về mặt thiết kế, quá trình thực hiện và tác động của chương trình. Tập huấn viên cần tiến hành đánh giá cho từng chương trình tập huấn FPIC.

Việc đánh giá cho phép tập huấn viên:

- Biết liệu học viên có mở mang kiến thức của họ về FPIC và đã sẵn sàng tham gia một số hoạt động liên quan sau chương trình tập huấn.
- Đúc kết các bài học kinh nghiệm để cải thiện và điều chỉnh chương trình tập huấn trong tương lai nếu cần thiết.
- Làm cơ sở giải trình trước các nhà tài trợ (nếu chương trình được tài trợ), trước cộng đồng và các bên liên quan khác.

Việc đánh giá nên thực hiện vào cuối chương trình và dựa trên ý kiến phản hồi của học viên, và phản ánh của các tập huấn viên. Thông tin phản hồi từ học viên phải được thu thập riêng rẽ từ nam và nữ vì cảm nhận của họ về chương trình tập huấn có thể khác nhau.

Các ví dụ về câu hỏi đánh giá và công cụ được mô tả sau đây có thể dùng để hỗ trợ tập huấn viên. Một số công cụ chỉ phù hợp trong trường hợp học viên có thể đọc viết thành thạo. Để đánh giá một chương trình đào tạo cần hai công cụ hoặc nhiều hơn - mỗi công cụ có thể cung cấp thông tin đôi chút khác nhau và nếu được sử dụng cùng nhau, sẽ đem lại cho tập huấn viên các phản hồi toàn diện từ học viên.

Một số câu hỏi dành cho học viên, bao gồm:

- Chương trình có đáp ứng được kỳ vọng của anh/chị không?
- Anh/Chị có được tham gia đầy đủ trong suốt chương trình không?
- Điều gì anh/chị thích nhất trong chương trình?
- Có nội dung nào anh/chị không thích hoặc anh/chị nghĩ rằng nên thay đổi trong lần tới?
- Anh/Chị hiểu FPIC là gì?
- Anh/Chị có cảm thấy tự tin hơn để bảo vệ quyền và lợi ích của bản thân?
- Anh/Chị có cảm thấy tự tin hơn khi tham gia vào quá trình ra quyết định của cộng đồng?
- Anh/Chị có tin rằng quá trình ra quyết định trong tương lai của cộng đồng sẽ có sự tham gia của tất cả các thành viên của cộng đồng?
- Anh/Chị có cảm thấy tự tin hơn để yêu cầu các công ty và chính quyền để anh/chị tham gia vào quá trình ra quyết định liên quan đến dự án?
- Sau khi tham gia chương trình tập huấn FPIC thì anh/chị sẽ có hành động gì?

Việc đánh giá có thể được thực hiện bằng cách điền vào phiếu khảo sát chất lượng chương trình. Phụ lục F sẽ đưa ra một ví dụ về phiếu đánh giá và tập huấn viên có thể làm nhiều bản sao phát cho học viên để điền vào. Phụ lục này cũng có một số câu hỏi gợi ý để hướng dẫn tập huấn viên tự đánh giá khi thực hiện chương trình.

Việc đánh giá có thể được thực hiện như một bài tập “trước khi/sau khi” bắt đầu chương trình. Điều này giúp tập huấn viên hiểu kiến thức và mức độ hiểu biết của học viên đã thay đổi như thế nào khi tham gia chương trình. Ví dụ, tập huấn viên có thể hỏi học viên xem họ hiểu gì về FPIC trước khi bắt đầu tập huấn, và những gì họ hiểu ở cuối chương trình. Hoặc học viên cảm thấy thế nào trong việc bảo vệ quyền và lợi ích của họ trước khi tham gia tập huấn và họ cảm thấy thế nào sau chương trình.

Bài tập này có thể được thực hiện như một bài tập cá nhân, mỗi học viên điền vào phiếu đánh giá. Ngoài ra, nó có thể được thực hiện như một bài tập nhóm và học viên đưa ra câu trả lời cho câu hỏi trước/sau buổi tập huấn lên một tờ giấy khổ lớn. Câu hỏi có thể được chuẩn bị trước trên giấy và dành chỗ để điền câu trả lời hoặc đánh dấu.

Một cách đánh giá khác là tập huấn viên có thể sử dụng “cho điểm vòng tròn”. Công cụ này cung cấp một đánh giá trực quan nhanh chóng về buổi tập huấn và có thể được sử dụng như một phần của một bài tập đánh giá nhóm. Để thực hiện phương pháp này cần một tờ giấy lớn (một tờ cho mỗi câu hỏi) với một vòng tròn được vẽ sẵn. Học viên được yêu cầu đánh dấu câu trả lời của họ vào một nơi nào đó trong vòng tròn – càng gần với trung tâm của vòng có nghĩa là tăng mức độ đồng ý với câu hỏi. Ví dụ, tập huấn viên có thể hỏi học viên nếu kỳ vọng/mong muốn của họ đã được đáp ứng trong quá trình tập huấn. Mức độ thỏa mãn càng cao thì đánh dấu càng gần vào tâm vòng tròn, và ngược lại, nếu họ cảm thấy không thỏa mãn với buổi tập huấn thì đánh dấu càng ra ngoài mép vòng tròn.

Tập huấn viên cần suy nghĩ cẩn thận về những gì họ muốn tìm hiểu thông qua việc đánh giá, và sau đó quyết định nên đặt câu hỏi gì và dùng công cụ đánh giá nào thì hữu ích nhất.

3.3 Các nguồn tham khảo khác

Sổ tay hướng dẫn tập huấn: Áp dụng Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc tự nguyện, thông báo trước và được thông tin đầy đủ vào thực tế của chương trình REDD+. RECOFTC – Trung tâm Con người và Rừng, Viện Chiến lược môi trường toàn cầu (IGES) và Cơ quan Hợp tác Phát triển Na Uy (NORAD) : www.recoftc.org/site/resources/Putting-Free-Prior-and-Informed-Consent-into-Practice-in-REDD-Initiatives.php

Tài liệu tập huấn Sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin (FPIC) trong chương trình REDD+ cho người dân bản địa, Tổ chức Hiệp ước Người dân tộc thiểu số Châu Á (AIPP) và Nhóm Công tác Quốc tế về Các vấn đề bản địa (IWGIA): ccmin.aippnet.org/ourpublications/article/1041/FPIC-tay-web2.pdf

Tuyên ngôn Liên Hiệp Quốc về Quyền của Các dân tộc bản địa (UNDRIP) đối với sự đồng thuận dựa trên nguyên tắc Tự nguyện, Được tham vấn trước và Được cung cấp đầy đủ thông tin (FPIC): aippnet.org/docs/pub/FPIC-Thông-tin-poster.jpg

Vùng đất tổ tiên của chúng tôi là một phim hoạt hình ngắn giới thiệu về nội dung của UNDRIP – là Tuyên ngôn Liên Hiệp Quốc về Quyền của các dân tộc bản địa: iva.aippnet.org/our-ancestral-lands-video/

Những Nội dung cơ bản về Sự tham gia của Cộng đồng, David K. Deng, Đoàn Luật sư Nam Sudan: www.mokoro.co.uk/files/13/file/Iria/SSLS_Community%20Engagement%20Fundamentals.pdf

Đào tạo để thay đổi : www.trainingforchange.org/

Nhân tố thay đổi: www.thechangeagency.org/

Tổ chức Sân khấu Quốc tế của những người bị Áp bức (sử dụng sân khấu như một công cụ thay đổi xã hội): www.theatreoftheoppressed.org/en/index.php?nodeID=1

Hộp công cụ cộng đồng: Ý tưởng, phương pháp và công cụ đánh giá, giám sát và lượng giá có sự tham gia đối với Rừng cộng đồng, Tổ chức Nông lương Liên Hiệp Quốc : www.fao.org/docrep/x5307e/x5307e00.HTM#contents

100 trò chơi tập thể: Trò chơi sử dụng trong các cuộc hội thảo, các cuộc họp và cộng đồng, Liên minh HIV / AIDS quốc tế: www.icaso.org/vaccines_toolkit/subpages/files/English/energiser_guide_eng.pdf

Lời khuyên, trò chơi, và cách quản trò trong dẫn dắt: workshops.350.org/facilitation/

Tổ chức Phụ nữ Liên Hợp Quốc, Thực hành Cộng đồng, Tập huấn về Giới : gtcop.unwomen.org/index.php?lang=vi

PHỤ LỤC A: CÁC THUẬT NGỮ VÀ ĐỊNH NGHĨA VỀ GIỚI

Thuyết tương đối văn hóa

Quan điểm của học thuyết cho rằng tiêu chuẩn đạo đức và luân lý khác nhau từ nơi này sang nơi khác. Tùy theo mỗi xã hội hoặc nền văn hóa cụ thể mà một vấn đề được cho là tốt hay xấu, đúng hay sai. Điều này có thể dẫn đến niềm tin rằng giá trị “văn hóa” nên được xem xét trước tiên khi chúng khác biệt với các tiêu chuẩn về quyền con người đã được chấp nhận.

Độ nhạy văn hóa

Là phương pháp tiếp cận bằng cách thừa nhận rằng sự thay đổi phải được xây dựng hoặc ít ra phải phản ánh và đáp ứng các chuẩn mực truyền thống văn hóa hiện hữu của những người được hưởng lợi từ dự án. Điều này cũng thừa nhận tính năng động và đa dạng của văn hóa.

Giới

Vai trò và trách nhiệm của phụ nữ và nam giới là khác nhau. Đó là kết quả của những kinh nghiệm tích lũy từ những năm đầu đời và trong suốt cuộc đời, từ những người xung quanh chúng ta – không phải “tự nhiên” khi sinh ra đã có. Quan điểm về Giới là khác nhau giữa các nền văn hóa, địa điểm và thay đổi theo thời gian.

Không lồng ghép giới (Mù về giới)

Là sự thất bại trong việc xem xét sự khác biệt giữa phụ nữ và nam giới về nhu cầu, lợi ích và việc tiếp cận tài nguyên, quyền lực và địa vị xã hội.

Phân biệt đối xử về giới

Là sự đối xử thiếu thiện chí mang tính hệ thống của các cá nhân dựa trên giới tính của họ, phủ nhận các quyền, cơ hội và nguồn lực của họ.

Bình đẳng giới

Là sự bình đẳng về quyền, địa vị, cơ hội và thành quả lao động cho cả phụ nữ và nam giới.

Công bằng giới

Là việc cung cấp cho phụ nữ và nam giới các quyền và quyền lợi như nhau về tất cả khía cạnh của phát triển con người. Điều này bao gồm quyền kinh tế, xã hội, văn hoá, dân sự và chính trị; được tôn trọng như nhau; và cơ hội bình đẳng trong tất cả các lựa chọn. Để đạt được quyền bình đẳng cho phụ nữ và nam giới còn có nghĩa là họ nhận được sự đối xử không giống nhau, vì hoàn cảnh của họ là khác nhau.

Đáp ứng giới

Là khi một người hay một chương trình áp dụng lý thuyết “nhạy cảm giới” vào thực tiễn. Các hành động và hoạt động được lên kế hoạch để giải quyết các vấn đề và sự quan ngại về vấn đề bất công và phân biệt đối xử (dựa vào giới tính).

Nhạy cảm giới

Là việc hiểu biết và sự xem xét các yếu tố văn hóa xã hội làm nền tảng cho quá trình xã hội hóa của phụ nữ và nam giới biểu thị thành các hành vi hoặc cơ hội nhất định; quan hệ quyền lực giữa nam và nữ; phân biệt đối xử trên cơ sở giới; và các nhu cầu, các vấn đề và việc tiếp cận khác nhau với các nguồn tài nguyên của họ.

Thay đổi nhận thức về giới

Là việc xem xét giới như là vấn đề trọng tâm để thúc đẩy sự bình đẳng và đạt được các kết quả phát triển tích cực. Nhiệm vụ thay đổi các mối quan hệ bất bình đẳng giới được thực hiện để thúc đẩy sự chia sẻ quyền lực, kiểm soát tài nguyên, quá trình ra quyết định, hỗ trợ trao quyền cho nữ giới.

Quyền con người

Là quyền chính đáng của con người, mà nhà nước và các thành viên khác có trách nhiệm và phải chịu trách nhiệm thực thi. Quyền có thể được duy trì bằng pháp luật, quy định bởi phong tục hoặc được xem là một chuẩn mực xã hội. Năm 1948 Tuyên ngôn của Liên Hiệp Quốc về Nhân quyền là một công ước quốc tế về quyền con người của tất cả mọi người, bao gồm tất cả phụ nữ.

Trao quyền cho nữ giới

Quá trình “vận động từ dưới lên” là quá trình chuyển đổi các mối quan hệ về quyền giữa phụ nữ và nam giới. Nó được thực hiện bởi các cá nhân hoặc nhóm, đặc biệt là phụ nữ, nhằm nâng cao nhận thức về vị thế và quyền lực của phụ nữ cùng với việc tiến hành nâng cao năng lực để nêu ra và thay đổi điều này. (Thuật ngữ này thường được sử dụng khá đơn giản, và không phải lúc nào cũng được hiểu là phương pháp “tiếp cận từ dưới lên”.)

Quyền của nữ giới

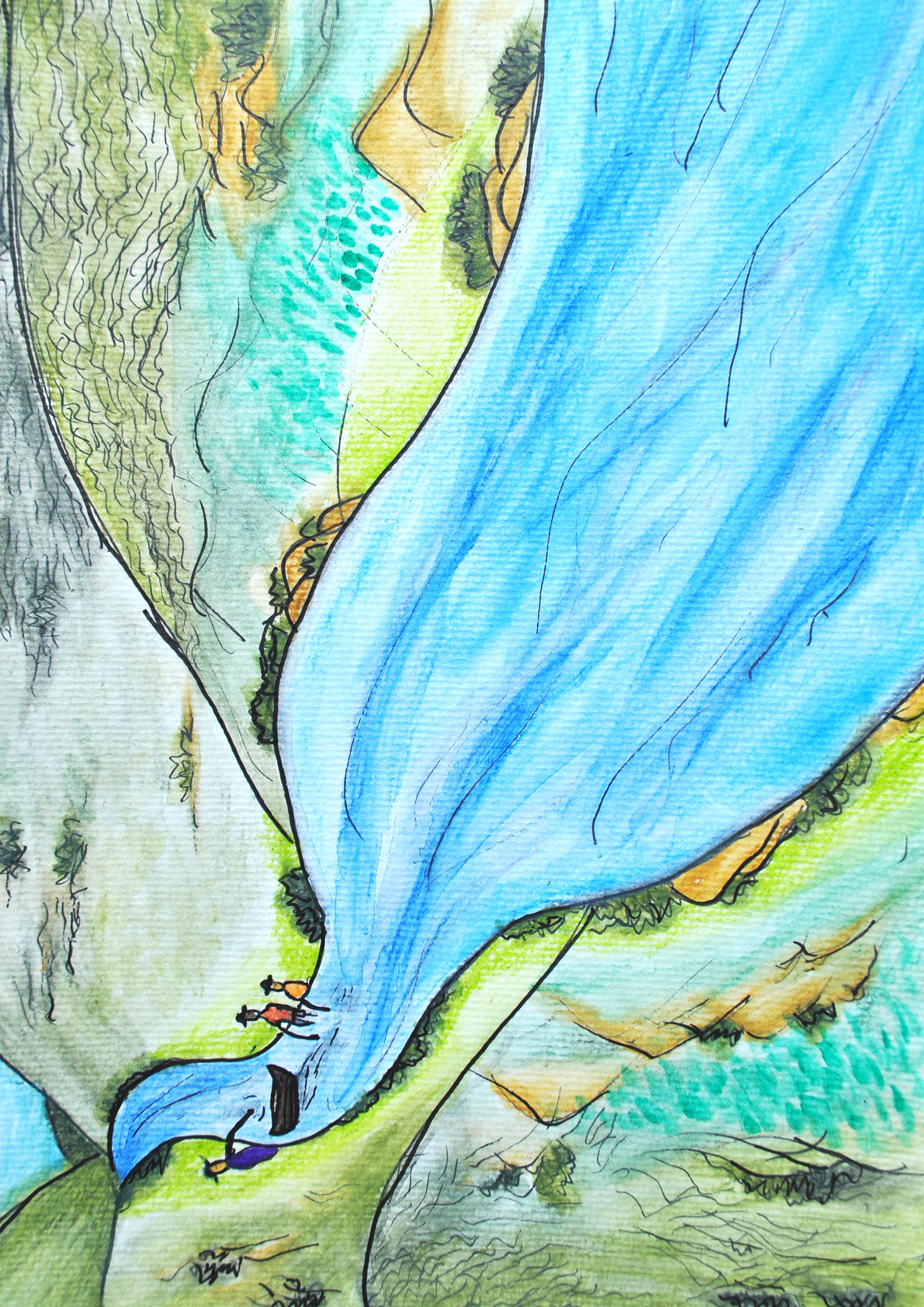
Tuyên ngôn của Liên Hợp Quốc năm 1948 về Quyền con người nêu rõ các quyền của con người cho cả phụ nữ và nam giới. Tuy nhiên truyền thống, thành kiến, các vấn đề lợi ích xã hội, kinh tế và chính trị kết hợp lại với nhau đã tước bỏ nhiều quyền của người phụ nữ. Vì vậy, các quyền con người đối với phụ nữ cần được xem xét riêng biệt với sự quan tâm đặc biệt.

Phần thuật ngữ và định nghĩa được biên soạn bởi Di Kilsby cho Tổ chức Oxfam Úc trong khuôn khổ dự án cải thiện thực hành về giới của chúng ta.

PHỤ LỤC B: HÌNH ẢNH VỀ TÀI NGUYÊN THIÊN NHIÊN CHO HOẠT ĐỘNG 4

Sông, rừng, núi, cánh đồng, đại dương.

Sketchbook
mountain range
- sketchbook - sketchbook

Sketchbook
mountain range
- sketchbook - sketchbook

PHỤ LỤC C: DIỄN ĐÀN KỊCH TƯƠNG TÁC

Giới thiệu về Diễn đàn kịch tương tác

“Diễn kịch là một hình thái của tri thức: Nó cần và có thể là phương cách để thay đổi xã hội. Kịch có thể giúp chúng ta xây dựng tương lai, chứ không phải chỉ ngồi chờ nó đến.” (Augusto Boal)

Trước khi bắt đầu tổ chức các hoạt động Diễn đàn kịch tương tác, điều quan trọng là tập huấn viên đã quen thuộc với một số thuật ngữ cơ bản, các yếu tố lý thuyết và yếu tố kịch của Diễn đàn kịch tương tác.

Diễn đàn kịch tương tác được đề xướng bởi nhà hoạt động kịch sĩ người Brazil - Augusto Boal – từ những năm 1970. Diễn đàn kịch tương tác là sân khấu cho mọi người.

Đây là dạng sân khấu cùng với công chúng, thay vì dành cho công chúng như sân khấu thông thường. Diễn đàn kịch tương tác nhằm phổ biến rộng rãi sự tiếp cận công bằng của tất cả mọi người với nghệ thuật và văn hóa. Công chúng không còn là khán giả thụ động của vở kịch, mà sẽ là người tham gia tích cực và là người sáng tạo các diễn biến kịch trong quá trình tái khám phá tiềm năng sáng tạo bẩm sinh của bản thân.

Diễn đàn kịch tương tác là một hình thức sân khấu có sự tham gia của cộng đồng mang đậm tính tương tác. Trong đó một xung đột hoặc vấn đề tranh chấp của cộng đồng được thể hiện, và khán giả (được gọi là “diễn viên quan sát”) được khuyến khích tham gia diễn xuất, thay thế một trong các nhân vật và cố gắng tạo ra kết cục tích cực trên sân khấu.

Các khán giả sau đó sử dụng những gì họ đã học được (trong quá trình diễn kịch) và áp dụng nó trong đời sống thực. Diễn đàn kịch tương tác là nơi tập dượt cho các hoạt động thực tế trong tương lai. Đó là một cơ hội hiếm có để xác định và thực hành các chiến lược thay đổi trong không gian an toàn của nhà hát.

Bối cảnh, âm thanh, dàn dựng và đạo cụ

Diễn đàn kịch tương tác có thể trình diễn ở bất cứ nơi nào. Không nhất thiết phải có sự bối cảnh phức tạp nhưng nếu thời gian và nguồn lực cho phép, vở kịch nên được dàn dựng trực quan sinh động nhất có thể. Nên tìm kiếm và sử dụng các vật dụng được dùng phổ biến trong cộng đồng. Có thể sử dụng phục trang để làm rõ các tuyến nhân vật.

Diễn viên được khuyến khích nói to và đối mặt với khán giả khi nói. Các cách truyền tải bằng nghe – nhìn khác (các bài hát, thơ, vv) có thể được áp dụng để khán giả hòa mình tốt hơn với vở kịch.

Nhân vật/Vai trò của diễn viên trong vở kịch Diễn đàn kịch tương tác

Trong giai đoạn lập kế hoạch cho chương trình tập huấn FPIC, tập huấn viên cần phải quyết định có nên:

- tự sắm vai trong vở kịch
- mời một số học viên đảm nhận các vai diễn trong vở kịch
- mời một nhóm các diễn viên bên ngoài (hoặc những người cảm thấy thoải mái và sẵn sàng diễn) tham gia vở kịch.

Dù ở trường hợp nào, các diễn viên cũng cần phải có thời gian để ghi nhớ kịch bản và tìm hiểu về vị trí phân bố của họ (ví dụ, cách họ di chuyển trên sân khấu trong khi diễn).

Nhìn chung :

- Các nhân vật trong vở kịch nên gắn gũi với cuộc sống thực tế và không mang tính châm biếm hay thể hiện các định kiến về người khác. Các nhân vật nên chia sẻ các phong tục và giá trị chung với khán giả như ngôn ngữ/phương ngữ, họ tên, các hoạt động, nghi lễ hàng ngày và hàng tuần, thức ăn, thị hiếu, vv.
- Điều quan trọng nhất là các diễn viên hiểu được các nhân vật mà họ thủ vai. Họ phải nắm vững các chủ đề và nhân vật của họ để ứng biến trong diễn đàn.
- Các diễn viên phải lắng nghe rất cẩn thận để hợp tác với các diễn viên quan sát.
- Các diễn viên phải có khả năng ứng biến tại chỗ và đáp lại các ý kiến của khán giả nhưng vẫn phải phù hợp với tính cách nhân vật mà họ thủ vai.
- Các diễn viên phải không chỉ đơn giản là từ chối (hoặc vui vẻ thuận theo) các ý tưởng diễn xuất của diễn viên quan sát, mà nên áp dụng chiến thuật “Đúng vậy, nhưng” để thách thức các diễn viên quan sát tham gia sâu hơn các vấn đề trong vở kịch.

Diễn viên quan sát

Diễn viên quan sát là những khán giả bước lên sân khấu và tham gia vào các cảnh trong vở kịch (gọi là “Hành động can thiệp”). Diễn viên quan sát tìm cách thay đổi hoàn cảnh cho các nhân vật chính (và đôi khi cả nhân vật phản diện) để thay đổi kết cục của vở kịch.

Nhân vật chính diện là nhân vật lãnh đạo hoặc anh hùng trong vở kịch trong khi nhân vật phản diện thì có tính cách ngược lại (nhưng không nhất thiết phải là kẻ thù của nhau). Nhân vật phản diện sẽ là người ngăn cản nhân vật chính đạt được mục đích.

Trong Diễn đàn kịch tương tác, nhân vật chính diện cuối cùng không thể đạt được mục tiêu của họ và khán giả được yêu cầu diễn thay cô ấy/anh ấy và thử thay đổi kịch bản theo ý khán giả.

Người dẫn trò

Người dẫn trò là người dẫn màn trình diễn của Diễn đàn kịch tương tác – và là một trong những tập huấn viên của chương trình FPIC. Người này sẽ giải thích các quy tắc của diễn đàn cho khán giả, tạo điều kiện để khán giả xen vào vở kịch, và giúp thể hiện các hành động can thiệp cùng với khán giả.

Đây là đoạn quyết định vì nó liên quan đến việc thúc đẩy khán giả tham gia sâu vào giải quyết tình huống kịch. Tuy nhiên, việc thúc đẩy khán giả không có nghĩa là áp đặt quan điểm của người dẫn trò vào vở kịch. Ngược lại, nhiệm vụ của người dẫn trò là đặt câu hỏi để giúp tất cả mọi người (bao gồm cả người dẫn trò) hiểu sâu hơn bối cảnh kịch.

Không có một quy ước xác định nào cho “Người dẫn trò”. Người dẫn trò có thể mang cảm tính cá nhân và cách tiếp cận riêng của mình với khán giả. Tuy nhiên, một người dẫn trò cần:

- là người năng nổ và nhiệt tình trong quá trình dàn dựng và biểu diễn
- là người biết lắng nghe
- có thái độ trung lập, không phán xét
- luôn tự tin trong vai trò người dẫn dắt, vì không ai có thể trả lời được tất cả câu hỏi
- nhạy cảm với diễn biến từ phía khán giả
- linh hoạt để thay đổi các kế hoạch của mình
- đi sâu vào các cuộc thảo luận và thúc đẩy diễn tiến thảo luận
- tránh tất cả những hành động có thể áp đặt hoặc ảnh hưởng đến khán giả
- hiểu rằng nếu người dẫn trò đưa ra quá nhiều ý kiến của bản thân thì khán giả sẽ mất đi cơ hội đóng góp ý kiến của mình
- đặt những câu hỏi mở, tránh đưa ra những câu hỏi “có/không”.
- hỏi tất cả các câu hỏi thực sự cần câu trả lời
- hiểu rằng mọi người cần thời gian để suy nghĩ thấu đáo
- tránh các cuộc thảo luận dài với khán giả và khuyến khích các khán giả “diễn thử” giải pháp của họ trên sân khấu
- hiểu rằng luôn có nhiều giải pháp cho bất kỳ vấn đề nào
- phải theo dõi các giải pháp mang tính đột phá và yêu cầu khán giả quyết định
- đảm bảo diễn viên quan sát khi can thiệp vào tình huống không rời sân khấu với cảm giác thua cuộc.

Điều phối Diễn đàn kịch tương tác

Một buổi diễn của Diễn đàn kịch tương tác bao gồm hai màn trình diễn: Trình diễn đoạn kịch “không theo khuôn mẫu” (đây là vở kịch được thực hiện bởi các diễn viên dựa trên kịch bản sẵn có). Phần này cho khán giả biết nội dung vở kịch; và sau đó mới là Diễn đàn thực sự, với việc khán giả được mời lên sân khấu và thử đưa ra ý tưởng thay đổi kịch bản của họ.

Thời gian của buổi biểu diễn phụ thuộc vào độ dài vở kịch, cũng như phản ứng từ phía khán giả. Nhìn chung, buổi diễn của Diễn đàn kịch tương tác kéo dài từ 60 – 90 phút.

Việc điều phối một diễn đàn kịch tương tác trải qua 4 giai đoạn:

Giai đoạn 1: Trước khi biểu diễn đoạn kịch “không theo khuôn mẫu”

Trong thời gian này, người dẫn trò thường đứng ở trung tâm sân khấu, chào đón khán giả, tự giới thiệu bản thân (và trong một số trường hợp, giới thiệu các diễn viên tham gia), mô tả ý tưởng ban đầu của buổi diễn và giải thích sự khác biệt cơ bản giữa các vở kịch không có sự tham gia của khán giả và Diễn đàn kịch tương tác - là sân khấu mà khán giả được khuyến khích tham gia và tương tác để điều hướng vở kịch.

Việc giải thích ý nghĩa của Diễn đàn kịch tương tác với nhiều đối tượng khán giả khác nhau rất quan trọng. Cần làm rõ họ đã biết gì về Diễn đàn kịch tương tác? Làm thế nào để giới thiệu cho khán giả hiểu và đồng cảm với ý nghĩa của Diễn đàn?

Trong một số trường hợp, cũng nên để khán giả biết rằng diễn viên chỉ đang thủ vai diễn chứ không phải là hoàn cảnh thật của họ trong cuộc sống. Cuối cùng, người dẫn trò hướng về các diễn viên và bắt đầu vở kịch.

“Vở kịch xin được phép bắt đầu!”

Giai đoạn 2: Trong khi biểu diễn đoạn kịch không theo khuôn mẫu và phần đầu của Diễn đàn kịch tương tác

Khi phần kịch mở màn kết thúc, người dẫn trò trở lại sân khấu và thực hiện đối thoại ngắn với khán giả về vở kịch bằng các câu hỏi chẳng hạn như:

- Điều gì đã xảy ra trong vở kịch?
- Vở kịch nói về những vấn đề và khó khăn gì?
- Ai là nhân vật chính diện?
- Nhân vật chính diện muốn làm gì?
- Và họ có làm được điều họ muốn không?
- Điều gì ngăn cản anh ấy/cô ấy thực hiện điều mình muốn?
- Anh ấy/cô ấy cần làm gì để đạt được điều mình muốn?
- Những vấn đề này có xuất hiện trong cộng đồng của chúng ta?

Mục đích của việc đặt câu hỏi là để lôi kéo khán giả tham gia chia sẻ cảm nhận và nêu ý tưởng của họ về đoạn kịch, từ đó lôi kéo họ tham gia vào Diễn đàn. Bước tiếp theo, người dẫn trò giải thích các quy định của Diễn đàn kịch tương tác:

Lúc này, hãy hô “Dừng lại” khi anh/chị có ý tưởng nào đó về những gì nhân vật chính có thể làm để thay đổi vở kịch theo hướng tích cực. Hãy tiến lên sân khấu; đóng vai nhân vật mà anh/chị muốn thay thế và thử ý tưởng của anh/chị bằng việc diễn vai nhân vật đó.

Người dẫn trò có thể sẽ diễn thử trước để làm mẫu (ví dụ như trò “Dấu thập & Hình tròn” dưới đây) để mời gọi khán giả lên sân khấu và tham gia vào vở kịch.

“Và vở kịch xin được phép trở lại!”

Giai đoạn 3: Trong thời gian Diễn đàn

Trong quá trình diễn ra Diễn đàn, người dẫn trò có thể đứng một bên sân khấu, đối mặt với khán giả (chứ không phải với diễn viên) để ngay lập tức nhận ra khán giả nào muốn can thiệp vào vở kịch. Khi một khán giả (lúc này là diễn viên quan sát) lên đến sân khấu, người dẫn trò sẽ hỏi:

- Tên của Anh/Chị là gì?
- Anh/Chị muốn thay thế nhân vật nào?
- Anh/Chị muốn bắt đầu thay thế nhân vật từ đoạn nào?

Trong suốt quá trình khán giả đó xen vào vở diễn, người dẫn trò phải chú ý đến những biểu hiện và việc họ muốn làm thông qua lời nói, hành động và điệu bộ. Khi quá trình tham gia dẫn đến kết thúc vở kịch, người dẫn trò sẽ mời các khán giả còn lại bình luận về diễn biến mới này:

- Anh/Chị thấy gì thông qua sự thay đổi này?
- Nhân vật mới này có gì khác với nhân vật cũ?
- Cô ấy/anh ấy có làm được điều mình muốn chưa?
- Điều này có thể xảy ra trong thực tế hay không? Đã từng xảy ra trước đây hay chưa?
- Liệu mọi người sẽ hành động giống như vậy nếu điều này xảy ra trong thực tế chứ?
- Anh ấy/cô ấy có thể làm gì khác trong tình huống này?

Đôi khi, người dẫn trò cũng có thể hỏi các diễn viên khác về sự thay đổi này từ quan điểm của nhân vật của họ.

Cuối cùng, người dẫn trò có thể hỏi xem có khán giả nào có ý tưởng khác về cách giải quyết vấn đề đó hay không. Nếu không ai có ý tưởng khác trong phân cảnh đó, vở kịch sẽ được tiếp tục (bắt đầu từ cảnh tiếp theo) như thể chưa có thay đổi gì xảy ra cho đến khi diễn viên quan sát tiếp theo muốn lên diễn các ý tưởng của mình.

Giai đoạn 4: Sau khi kết thúc Diễn đàn

Diễn đàn kịch tương tác sẽ kết thúc khi người dẫn trò cảm ơn các khán giả đã tham gia diễn xuất và các diễn viên trong vở kịch. Người dẫn trò cũng mời khán giả phát biểu về những gì họ đã học được thông qua diễn đàn và cách áp dụng nó trong hoàn cảnh thực tế.

Một số trò chơi vận động trước khi bắt đầu Diễn đàn

Dấu thập & Vòng tròn

Mục tiêu:

Khởi động cho khán giả tham gia Diễn đàn

Số người tham gia:

Tất cả mọi người; gồm các học viên, diễn viên và người dẫn trò

Thời lượng:

5 phút

Nội dung:

- Người dẫn trò yêu cầu các học viên thực hiện một vòng tròn với cánh tay phải của mình
- Tiếp theo, họ phải tạo một hình chữ thập (+) bằng tay trái của họ
- Cuối cùng, họ phải làm cả hai cùng một lúc.

Có thể chơi những trò chơi khác trước khi bắt đầu Diễn đàn kịch tương tác

Vòng tròn gạch đứt

Mục tiêu:

khởi động, tạo tinh thần đoàn kết trong nhóm

Số người tham gia:

Tất cả mọi người; gồm các học viên, diễn viên và người dẫn trò

Thời lượng:

10 - 15 phút

Nội dung:

Đây là một trò chơi đòi hỏi sự im lặng

Cả nhóm xếp thành vòng tròn và một người tình nguyện đứng giữa vòng tròn

Người dẫn trò giải thích mục đích của trò chơi là để hai người bất kỳ trong vòng tròn sẽ âm thầm ra dấu với nhau và nhanh chóng đổi chỗ cho nhau.

Người ở giữa vòng tròn cố gắng xen vào giữa chỗ trống trong lúc đổi vị trí đó. Người còn lại phải ở vị trí giữa vòng tròn.

Cuối trò chơi, người dẫn trò có thể hỏi những người tham gia họ thấy thế nào về trò chơi và trò chơi có liên quan thế nào đến chủ đề của Diễn đàn kịch tương tác.

Bước đi với niềm tin

Mục tiêu:

xây dựng niềm tin và làm việc theo nhóm, cảm nhận những gì ta chạm vào

Số người tham gia:

Tất cả mọi người; gồm các học viên, diễn viên và người dẫn trò

Thời lượng:

10 - 15 phút

Nội dung:

- Người tham gia chia thành từng cặp. Người B sẽ nhắm mắt và người A sẽ dẫn người B đi vòng quanh phòng. Người A đôi khi sẽ dừng lại và để B chạm vào một vật bất kỳ nào đó trong phòng. Người B sẽ có một chút thời gian để cảm nhận đó là gì.
- Sau một thời gian, hai bên đổi vai cho nhau
- Cần giữ im lặng trong suốt quá trình chơi.
- Khi kết thúc trò chơi, người dẫn trò có thể hỏi những người tham gia họ thấy thế nào về trò chơi và trò chơi có liên quan thế nào đến chủ đề của Diễn đàn.
- Trước khi thảo luận về các trò chơi trong nhóm, mỗi cặp có thể có một phút để thảo luận về trải nghiệm của họ.

Kịch bản cho Diễn đàn kịch tương tác cho Hoạt động 5

Cần phải nhấn mạnh một lần nữa rằng trong Diễn đàn kịch tương tác, chúng ta luôn luôn diễn lại bản chất của mọi vật xung quanh; tức là chúng ta chỉ diễn lại những vấn đề/xung đột và hậu quả của nó nhưng không bao giờ đề cập đến giải pháp. Nói cách khác, chúng ta đưa đến cho khán giả một vở kịch “không theo khuôn mẫu” và sau đó mời họ lên sân khấu và diễn thử những ý tưởng của họ để thay đổi vở kịch theo hướng tích cực. Những ý tưởng này sẽ được khán giả trực tiếp thảo luận và đánh giá. Vì vậy, nó cho phép cộng đồng được quyền thảo luận sâu về những vấn đề nhạy cảm hoặc những xung đột một cách an toàn trong bối cảnh kịch.

Phần kịch bản sau đây cho thấy một ví dụ về sự đồng thuận không tự nguyện của cộng đồng. Kịch bản được trình bày như một “minh họa” hơn là một bản đối thoại chính thức đầy đủ. Điều này cho phép các tập huấn viên FPIC điều chỉnh các cuộc đối thoại chính xác theo nhu cầu và bối cảnh của họ.

Thời gian diễn xuất ban đầu không được vượt quá 10-12 phút, để phần lớn thời gian được dành cho các hoạt động can thiệp trên Diễn đàn và thảo luận.

Trước khi bắt đầu vở kịch, người dẫn trò nên bắt đầu với giai đoạn 1 của quá trình điều phối.

Cảnh 1

Một nhà đầu tư dự án đến một cộng đồng địa phương và gặp gỡ ban đại diện cộng đồng. Ông ta ăn mặc chỉnh tề, nói rất ít hoặc không nói được ngôn ngữ địa phương. Ngay từ đầu, ông ta nhấn mạnh cần phải quyết định nhanh chóng vấn đề cực kì quan trọng với cộng đồng. Ông ta đến thảo luận với mọi người trong một không khí tôn trọng lẫn nhau, tin tưởng và hợp tác, để đảm bảo tất cả mọi người sẽ được hưởng lợi từ các đề nghị đưa ra. Các vị đại diện cộng đồng lịch sự cảm ơn nhà đầu tư dự án vì đã ghé thăm và mời họ đồ ăn trước khi đi vào bàn công việc, nhưng một lần nữa nhà đầu tư yêu cầu phải có quyết định nhanh chóng, bỏ qua những việc không cần thiết và tiếp tục giải thích về những lợi ích to lớn của dự án mà ông ta đang cố gắng đem đến cho cộng đồng. Ông ta mở máy tính xách tay sáng bóng của mình và bắt đầu một bài thuyết trình PowerPoint chuyên ngành phức tạp bằng tiếng Anh, với nhiều bảng biểu cũng như số liệu thống kê phức tạp.

Ông ta nhiều lần nhấn mạnh bản chất khoa học của tất cả các dữ liệu; trích dẫn nghiên cứu về các trường hợp đã thành công khác trên thế giới; nhấn mạnh những thuận lợi lớn lao cho cộng đồng về phát triển kinh tế và đặc biệt là tạo công ăn việc làm; và kết luận rằng bằng cách này hay cách khác thì dự án lớn và không có rủi ro này là lựa chọn duy nhất để cộng đồng theo kịp sự phát triển của thế giới, nghĩa là bước vào quá trình toàn cầu hóa.

Khi vị đại diện cộng đồng cố gắng đặt câu hỏi về bản chất của dự án, nhà đầu tư dự án đáp lại bằng cách đưa họ một chồng tài liệu được trình bày rất đẹp để cộng đồng tự nghiên cứu và quyết định. Ông ta cũng cung cấp cho họ một bản sao của hợp đồng. Nhà đầu tư dự án bắt đầu thu xếp ra về và đề nghị ban đại diện cộng đồng đến gặp ông ta tại thủ đô trong tuần tiếp theo. Khi các vị đại diện cộng đồng nói họ cần nhiều thời gian hơn để có thể tham khảo ý kiến với toàn thể cộng đồng thì các nhà đầu tư dự án quả quyết rằng quyết định cuối cùng phải được thực hiện sớm nhất có thể vì thời gian là tiền bạc và trong thời kì khủng hoảng kinh tế trên toàn thế giới những người chậm trễ sẽ bị thiệt thòi.

“Các vị có chịu trách nhiệm nếu cộng đồng bỏ lỡ cơ hội làm giàu từ dự án này? Hẹn gặp lại vào tuần tới. Đừng trễ hẹn. Những nơi khác người ta giành nhau ký hợp đồng đấy!”

Cảnh 2

Ban đại diện cộng đồng họp lại và bắt đọc các tài liệu. Tất cả đều là thuật ngữ chuyên ngành, rất khó hiểu và các khái niệm đều viết bằng tiếng Anh. Không ai ở đó dùng được tiếng Anh thành thạo cả. Tuy nhiên những gì họ hiểu được từ tập tài liệu là việc dự án này sẽ có giá trị kinh tế to lớn cho toàn thể cộng đồng với rất ít rủi ro tới môi trường. Công ty sẽ làm giảm thiểu tất cả các rủi ro tới môi trường và cộng đồng sẽ không phải chịu trách nhiệm gì cũng như không có tổn hại gì từ dự án cả. Các vị đại diện cộng đồng nhiệt tình thảo luận về các điểm được và không được từ dự án và do thời hạn chỉ có 1 tuần nên họ đã quyết định không tham khảo ý kiến với toàn thể cộng đồng ở giai đoạn này, bất kể việc có một người trong số họ phản đối quyết định này.

Sau đó họ thu xếp để đi thủ đô, nhằm đảm bảo rằng những câu hỏi và những băn khoăn của họ sẽ được lắng nghe trong khi vẫn không ngừng thừa nhận nhu cầu cấp bách trong phát triển cộng đồng của họ. Nếu không thì thanh niên trong cộng đồng sẽ phải lên thành phố lớn nhất ở gần đó tìm việc, do đó sẽ tiếp tục làm trầm trọng thêm tình trạng bấp bênh của cộng đồng.

Không còn cách nào khác. Chúng ta cần dự án này. Quyết định của chúng ta rất rõ ràng. Nhưng chúng ta phải đảm bảo rằng cộng đồng của chúng ta sẽ thực sự được hưởng lợi từ việc này.

Cảnh 3

Một tuần sau đó, các vị đại diện cộng đồng đến văn phòng dự án nằm trong khu kinh doanh giàu có của thủ đô.

Họ đã rất khó khăn để đến được đây vì họ phải trang trải các chi phí đi lại tốn kém và chỉ có thể di chuyển bằng phương tiện thông thường. Mọi người đều mệt mỏi và ê ẩm khắp người.

Sảnh văn phòng tràn ngập đồ nội thất sang trọng còn bầu không khí thì trang trọng và xa lạ. Tuy nhiên, các vị đại diện cộng đồng cảm thấy họ đã chuẩn bị tốt và đã sẵn sàng để đàm phán một thỏa thuận sẽ thực sự mang lại lợi ích cộng đồng còn kém phát triển của họ. Trong khi ngồi chờ đến giờ hẹn, các vị đại diện cộng đồng chứng kiến một người đàn ông rời khỏi văn phòng phát triển dự án, vẻ mặt hiện rõ nỗi buồn. Người đàn ông liếc nhìn các vị đại diện cộng đồng trước khi lớn tiếng bày tỏ sự thất vọng của mình về việc bị nhà đầu tư dự án lừa dối.

Các vị đại diện cộng đồng nhìn nhau ngạc nhiên và khi họ định đến gần người đàn ông đó thì nhà đầu tư dự án bước ra và chào đón họ với sự nồng nhiệt thái quá. Nhà đầu tư nhanh chóng đẩy họ vào phòng riêng, bảo họ ngồi xuống ghế và sau màn chào hỏi qua loa và mời nước thì đi thẳng vào việc chính bằng cách bày tỏ niềm tin to lớn và sự hài lòng rằng hôm nay sẽ là một ngày không ai trong số họ có thể quên được.

Buổi họp bắt đầu bằng việc nhà đầu tư một lần nữa khẳng định cần phải quyết định nhanh chóng. Ông ta cho mọi người năm phút để nêu các thắc mắc về dự án. Các vị đại diện cộng đồng muốn biết về những rủi ro, chính xác là những lợi ích kinh tế sẽ được chia sẻ ra sao, và yêu cầu nhiều thời gian hơn để tham khảo ý kiến kỹ lưỡng với cộng đồng. Đáp lại, nhà đầu tư dự án trở nên bực tức, cao giọng nhắc lại rằng dự án hoàn toàn không ảnh hưởng tới môi trường, nhấn mạnh cần phải quyết định ngay lập tức và kết luận rằng đây là một đây là cơ hội ngàn năm có một.

Trở lại về mặt thân thiện khoa trương của mình, ông ta mỉm cười nói rằng các vị đại diện cộng đồng không nên cản trở sự phát triển kinh tế và sự tiến bộ tất yếu, đặc biệt là hãy nghĩ cho lớp trẻ trong cộng đồng. Ông ta cũng đề cập đến thực tế là trong thời gian gần đây đã xảy ra xô xát giữa những người phản đối các đề nghị kinh tế có quy mô lớn với cộng đồng của họ, điều đó không nên lặp lại trong tương lai vì kinh doanh mà có đổ máu thì không hay. Rồi ông ta đặt hợp đồng trước mặt họ. Các vị đại diện cộng đồng nhìn nhau lộ vẻ khó chịu, nhưng sau đó họ gật đầu và ký vào hợp đồng.

Xin được chúc mừng. Các ông vừa giúp cộng đồng của mình thoát khỏi sự suy vong.

Hạ màn

Ở màn này, người dẫn trò trở lại lên sân khấu và bắt đầu thúc đẩy giai đoạn 2–4.

Kịch bản cho Diễn đàn kịch tương tác cho Hoạt động 13

Kịch bản sau đây là ví dụ về việc các thành viên cộng đồng không thể thương lượng một cách bình đẳng với một nhà đầu tư dự án.

Cảnh 1

Mọi người trong một cộng đồng họp nhau lại để cùng thảo luận về cuộc họp rất quan trọng sắp tới với nhà đầu tư hứa hẹn nhiều lợi ích to lớn cho cộng đồng nhưng cũng đặt ra nhiều rủi ro cần phải làm rõ để đảm bảo rằng các thỏa thuận đó sẽ thực sự giúp phát triển kinh tế của người dân trước nay vẫn vất vả và đầu tắt mặt tối.

Không lâu sau khi bắt đầu vào họp, hầu hết phụ nữ được yêu cầu ra ngoài kiếm đồ ăn và nước uống để phục vụ mọi người khi cuộc họp kết thúc. Khi một phụ nữ nhẹ nhàng lên tiếng về sự cần thiết và vai trò tích cực của phụ nữ trong việc bàn luận thì một người lớn tuổi trong cộng đồng cam đoan với cô ấy rằng nhu cầu của phụ nữ là điều quan trọng nhất và sẽ được xem xét hợp lý.

Những người phụ nữ rời đi. Cuộc họp tiếp tục và trong một thời gian ngắn, các thành viên cộng đồng liên tục đặt ra các câu hỏi quan trọng.

Chính xác thì những lợi ích của cộng đồng có thể có là gì? Những tác động tiêu cực nào có thể xảy ra? Làm thế nào để chia sẻ các lợi ích có được?

Tuy nhiên, do tính chất phức tạp và thời lượng của cuộc đàm phán sắp tới, hai đại diện cộng đồng, cả 2 đều là nam giới và đứng tuổi, được giao nhiệm vụ thành lập một ủy ban chuyên biệt sẽ tìm hiểu tất cả các chi tiết của thỏa thuận sắp tới. Mặc dù không phải tất cả mọi người đồng ý với quyết định này nhưng cuối cùng các thành viên cộng đồng cũng rời khỏi cuộc họp. Các đại diện cộng đồng đảm bảo với họ rằng nhu cầu của họ sẽ được xem xét theo thẩm quyền.

Chúng tôi đảm bảo rằng sẽ không gì mua được phẩm giá và truyền thống lâu đời của tất cả mọi người. Vì thế tất cả chúng ta sẽ được hưởng lợi từ thỏa thuận sắp tới.

Cảnh 2

Hai đại diện cộng đồng đến thành phố để gặp nhà đầu tư dự án cùng với thư ký của ông ta, để thảo luận về dự án phát triển quy mô lớn được đề xuất. Ông ta ăn mặc chỉnh tề, nói rất ít hoặc không nói được ngôn ngữ địa phương, và ngay từ đầu, ông ta nhấn mạnh cần phải quyết định nhanh chóng vấn đề cực kì quan trọng với cộng đồng. Ông ta thảo luận với mọi người trong một không khí tôn trọng lẫn nhau, tin tưởng và hợp tác, và sẽ đảm bảo tất cả mọi người sẽ được hưởng lợi từ các đề nghị đưa ra.

Nhà đầu tư dự án trình bày bằng các bảng biểu và các con số thống kê vô cùng phức tạp. Ông ta nhiều lần nhấn mạnh bản chất khoa học của tất cả các dữ liệu; trích dẫn nghiên cứu về các trường hợp đã thành công khác trên thế giới; nhấn mạnh đến những thuận lợi lớn lao cho cộng đồng về phát triển kinh tế và đặc biệt là tạo việc làm; và kết luận rằng bằng cách này hay cách khác thì dự án lớn và không có rủi ro này là lựa chọn duy nhất để cộng đồng theo kịp sự phát triển của thế giới, nghĩa là bước vào quá trình toàn cầu hóa.

Các vị đại diện cộng đồng được một phen choáng ngợp bởi các từ ngữ chuyên ngành được nhà đầu tư sử dụng. Họ bèn lấy sổ ghi chép để ghi lại các từ ngữ quan trọng được nhắc đến thì nhà đầu tư nói với họ rằng không cần phải ghi lại các giấy tờ không cần thiết.

Dùng nhiều giấy thì sẽ còn ít cây.

Nhà đầu tư nói với họ rằng thư ký của ông ta sẽ ghi lại biên bản cuộc họp và sẽ gửi lại cho họ đúng hạn.

Các đại diện cộng đồng ngừng ghi chép và bắt đầu hỏi về bản chất của các cơ chế chia sẻ lợi ích và việc các nhà đầu tư sẽ hưởng lợi bao nhiêu trong việc này.

Nhà đầu tư trở nên phấn khích, cam đoan rằng họ không có gì phải lo lắng và rằng cộng đồng sẽ được hưởng lợi tốt nhất có thể trong những thời điểm kinh tế khó khăn này. Các vị đại diện cộng đồng gật gù, bày tỏ lòng biết ơn của họ đối với đề xuất dự án và yêu cầu có thêm thời gian để có thể tham khảo ý kiến với toàn thể cộng đồng vì họ không thể đồng ý với dự án mà chưa thông qua cộng đồng. Ngoài ra, họ đề nghị buổi gặp tiếp theo của quá trình đàm phán được tổ chức ở cộng đồng để nhà đầu tư có thể hiểu sâu sắc hơn về vùng dự án. Việc này cũng giúp các vị đại diện cộng đồng khỏi phải đối mặt với những cáo buộc thông đồng với dự án mà chưa thông qua cộng đồng.

Đề nghị này bị nhà đầu tư từ chối quyết liệt.

Đừng lồi toí vào việc nội bộ của các ông.

Ông ta nhấn mạnh rằng phải đưa ra quyết định cuối cùng sớm nhất có thể vì thời gian là tiền bạc và trong cuộc khủng hoảng kinh tế toàn cầu thì những người đến sau thường chịu thiệt.

Sau đó ông ta yêu cầu các vị đại diện cộng đồng ký tên vào một tờ giấy trắng, nói rằng sau này sẽ thêm các chi tiết của thỏa thuận sơ bộ vào, trong đó bao gồm các điều khoản về các tác động kinh tế, xã hội và môi trường của dự án và sẽ giảm thiểu bất kỳ tác hại nào mà dự án có thể gây ra. Khi hai lãnh đạo cộng đồng ngần ngại đặt bút ký, nhà phát triển dự án nhẹ nhàng cam đoan với họ rằng không có gì phải lo lắng.

Bây giờ là lúc phải hành động để đảm bảo sự tồn tại lâu dài của cộng đồng giàu truyền thống của các ông. Tin tôi đi, chỉ cần làm thế này, tất cả chúng ta sẽ là một gia đình giàu có và hạnh phúc.

Trong khi nói những lời này, ông ta đưa cho họ một phong bì có chứa một khoản tiền mặt lớn. Các vị đại diện cộng đồng ngần ngại nhìn nhau, mỉm cười rụt rè, cầm lấy phong bì và ký thỏa thuận sơ bộ.

Cảnh 3

Một vài tuần sau. Nhà đầu tư đến cộng đồng cùng với một luật sư và một viên cảnh sát địa phương, để đưa ra một tài liệu chính thức tuyên bố việc cộng đồng sẽ được tái định cư để làm đường cho một dự án phát triển quan trọng. Các thành viên trong cộng đồng, đứng đầu là hai vị lãnh đạo họ, đều bị sốc và từ chối rằng họ chưa ký bất cứ thỏa thuận chính thức nào. Tuy nhiên, trước sự ngạc nhiên tột cùng của họ, nhà đầu tư trưng ra một mảnh giấy mang tên “Biên bản xác nhận”, cùng chữ ký rõ ràng của các đại diện cộng đồng.

Thỏa thuận là thỏa thuận. Vì vậy, xin vui lòng tránh sang một bên và đừng cản trở công việc của chúng tôi. Chúng tôi không muốn lãng phí thời gian.

Dân làng tức giận và bắt các vị lãnh đạo cộng đồng phải đối chất với họ. Các vị lãnh đạo cộng đồng khẳng định họ vô tội và đề nghị phản đối thỏa thuận. Họ bao vây nhà đầu tư và các trợ lý của ông ta và thông báo rằng họ sẽ không đi đâu cả. Luật sư nhắc lại rằng dân làng không thể vi phạm hợp đồng đã ký và nếu vi phạm thì sẽ bị buộc di dời ngay lập tức. Dân làng vẫn cố giải thích với họ.

Chúng tôi đã sống ở đây qua nhiều thế hệ. Đây là vùng đất của tổ tiên chúng tôi.

Điều này không mang lại kết quả gì. Cảnh sát ra lệnh cho dân làng ngay lập tức dọn ra khỏi nhà. Khi dân làng từ chối và tuyên bố biểu tình phi bạo lực bằng cách ngồi bệt xuống đất thì nhà đầu tư trở nên mất kiên nhẫn và ra lệnh cho cảnh sát phải vào cuộc. Viên cảnh sát lấy gậy và bắt đầu đánh đập người dân. Nhà đầu tư dự án nhìn hành động đó và mỉm cười.

Các người không cho tôi lựa chọn nào khác. Rượu mời không uống, muốn uống rượu phạt. Không còn cách nào khác. Tôi chỉ làm những gì cần làm thôi.

Hạ màn

Đến đây, người dẫn trò trở lại sân khấu và bắt đầu thúc đẩy giai đoạn 2 - 4.

PHỤ LỤC D: CÁC TÌNH HUỐNG CHO HOẠT ĐỘNG 6

Tình huống 1

Anh/Chị nhìn thấy một thông cáo trên tờ báo quốc gia cho biết chính phủ đang xem xét hồ sơ của một công ty dầu mỏ để phát triển một đồn điền lớn gần cộng đồng của anh/chị. Theo như thông cáo, chính phủ đã cho biết sẽ tham khảo ý kiến các cộng đồng bị ảnh hưởng trong 12 tháng tới để tìm hiểu quan điểm của cộng đồng trước khi đưa ra quyết định về dự án. Chính phủ sẽ tổ chức một cuộc họp cộng đồng vào tháng tới để bắt đầu quá trình tham vấn.

1. Liệu kịch bản này có mô tả những điều anh/chị cho là sự đồng thuận “được tham vấn trước”?
2. Cộng đồng trong kịch bản này nên hành động như thế nào?
3. Nếu cộng đồng đã trải qua một tình huống tương tự trước kia thì họ đã làm gì? Kết quả ra sao?

Tình huống 2

Anh/Chị nhìn thấy người của chính quyền và công ty khai khoáng trong thị trấn của anh/chị. Hàng xóm của anh/chị đã nhìn thấy giàn khoan, thiết bị khảo sát và xe trọng tải lớn trên những con đường gần đó.

Anh/Chị không chắc chắn những gì chính quyền và những người khai khoáng đang làm tại địa phương của anh/chị, nhưng họ dường như đang làm gì đó. Anh/Chị và một người hàng xóm quyết định tìm hiểu. Anh/Chị biết rằng công ty có giấy phép thăm dò khai khoáng. Anh/Chị lo ngại rằng một hầm mỏ trong cộng đồng sẽ có những hậu quả khủng khiếp đối với con sông địa phương và đời sống của anh/chị.

1. Liệu kịch bản này có mô tả những điều anh/chị cho là sự đồng thuận “được tham vấn trước”?
2. Cộng đồng trong kịch bản này nên hành động như thế nào?
3. Nếu cộng đồng đã trải qua một tình huống tương tự trước kia thì họ đã làm gì? Kết quả ra sao?

Tình huống 3

Anh/Chị thức dậy vào một buổi sáng trong âm thanh của máy cưa. Anh/Chị, gia đình và hàng xóm của anh/chị đi bộ từ làng về hướng phát ra tiếng ồn. Từ đỉnh của một ngọn đồi nhỏ, anh/chị có thể nhìn thấy xe tải và rất nhiều người đàn ông với cưa máy. Một khu vực rộng lớn của rừng đã bị chặt hạ. Anh/Chị không biết những người này là ai.

Ai cho phép họ đốn cây trong rừng của anh/chị? Tại sao không ai nói với anh/chị về điều này?

1. Liệu kịch bản này có mô tả những điều anh/chị cho là sự đồng thuận “được tham vấn trước”?
2. Cộng đồng trong kịch bản này nên hành động như thế nào?
3. Nếu cộng đồng đã trải qua một tình huống tương tự trước kia thì họ đã làm gì? Kết quả ra sao?

PHỤ LỤC E: CÁC CÂU HỎI CHO HOẠT ĐỘNG 9

---

1. Chính quyền có tham khảo ý kiến cộng đồng không?
2. Công ty có tham khảo ý kiến cộng đồng không?
3. Chính phủ có các điều luật bảo vệ cộng đồng không?
4. Công ty có làm đúng luật không?
5. Chính phủ có làm đúng luật không?
6. Cộng đồng có được cung cấp thông tin không?
7. Cộng đồng có được thông tin trước khi có dự án không?
8. Cộng đồng có được tham gia vào việc ra quyết định?
9. Cộng đồng có phải là người ra quyết định không?
10. Cộng đồng có được hưởng lợi (từ dự án) không?

PHỤ LỤC F : MẪU KHẢO SÁT ĐÁNH GIÁ VÀ TỰ LƯỢNG GIÁ

Người tham gia thực hiện khảo sát đánh giá

Anh/chị là: nữ / nam

[khoanh tròn giới tính của anh/chị]

Tuổi: người lớn / thanh niên / người cao tuổi

[khoanh tròn độ tuổi của anh/chị]

Ngày tham gia: _____

Tên của cộng đồng / làng/bản/địa phương: _____

Tôi hiểu về FPIC: Không hiểu / hiểu một chút Có hiểu / Hiểu nhiều

Tôi hiểu FPIC có thể bảo vệ quyền và lợi ích của tôi như thế nào: Không hiểu / hiểu một chút Có hiểu / Hiểu nhiều

Tôi thấy rằng cộng đồng của tôi bây giờ có thể đưa ra quyết định và có những hành động cùng nhau bảo vệ tất cả các quyền và lợi ích của chúng tôi: Không hiểu / hiểu một chút Có hiểu / Hiểu nhiều

Tôi đã tham gia đầy đủ chương trình tập huấn Không / Một chút Có / Rất nhiều

Tôi đã có thể chia sẻ ý kiến của tôi trong thời gian tập huấn Không / Một chút Có / Rất nhiều

Tôi cảm thấy rằng những người tham gia khác lắng nghe khi tôi phát biểu và tôn trọng ý kiến của tôi Không / Một chút Có / Rất nhiều

Anh/chị thích phần nào nhất trong chương trình tập huấn?

Anh/chị không thích điều gì hoặc các tập huấn viên có thể làm gì khác để nâng cao chất lượng chương trình?

Anh/chị sẽ có những hoạt động liên quan gì sau khi tham gia chương trình tập huấn này?

Người tập huấn tự đánh giá

Ngày tập huấn: _____

Tên của cộng đồng/địa điểm tập huấn: _____

Tổng số người tham gia: _____

Số lượng nữ giới: _____ Số lượng nam giới: _____

1. Anh/chị có nghĩ rằng người tham gia đã hiểu thêm về quá trình FPIC sau chương trình tập huấn không? Nếu không thì tại sao?
_____
_____
2. Trong chương trình, anh/chị thấy phần nào có ích cho anh/chị?
_____
_____
3. Phụ nữ có tham gia tích cực trong suốt chương trình không? Hãy nêu một số ví dụ cụ thể về việc phụ nữ đã tham gia tích cực như thế nào.
_____
_____
4. Phụ nữ đã gặp phải rào cản nào khi tham gia? Làm sao để khắc phục các rào cản đó trong những lần tiếp theo?
_____
_____
5. Anh/chị có đạt được một thỏa thuận với cộng đồng (Hoạt động 2) về nội quy đối với những người tham gia trong chương trình tập huấn không? Điều đó có giúp anh/chị đảm bảo rằng tất cả mọi người đều có thể tham gia đầy đủ không?
_____
_____
6. Anh/chị làm thế nào để giải quyết bất kỳ cuộc xung đột hay bất đồng ý kiến có thể xảy ra giữa những người tham gia?
_____
_____
7. Anh/chị có thể trả lời tất cả các câu hỏi của người tham gia về quá trình FPIC, quyền của cộng đồng hoặc việc quản lý tài nguyên thiên nhiên không? Những thông tin nào anh/chị cần thêm vào trong những chương trình tập huấn về FPIC tiếp theo?
_____
_____
8. Những người tham gia có đưa ra các hành động mà anh/chị nghĩ rằng có thể thực hiện được và có tác động tích cực đối với tất cả các thành viên của cộng đồng không?
_____
_____
9. Có điều gì mà anh/chị cho là không hữu ích cho chương trình?
_____
_____
10. Tiếp theo câu trên, anh/chị sẽ làm điều gì tốt hơn hoặc làm khác đi trong lần tới? Anh/chị có cần thêm nguồn lực nào không? Hãy suy nghĩ về cả kế hoạch và việc thực hiện chương trình tập huấn; về bản thân chương trình và các hoạt động cho chương trình.
_____
_____

